

**PLAN I PROGRAM STUDIJA PSIHOLOGIJE
U ODSJEKU ZA PSIHLOGIJU
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U
ZAGREBU**

1. listopada 1998.

I. OPIS ZVANJA PSIHologa I OPĆA NAČELA IZOBRAZBE PSIHologa

Veći dio psihologa zapošljava se u zdravstvu, socijalnoj skrbi, odgoju i obrazovanju, gospodarstvu, sustavu zapošljavanja, vojsci, policiji, pravosuđu (sudstvo te odgojne i penalne ustanove) i drugim djelatnostima, a manji dio psihologa zapošljava se u nastavi kao profesor psihologije u gimnazijama i drugim srednjim školama (npr. medicinskim).

(1) Područje primijenjene psihologije, u kojemu se zapošljava veći dio psihologa može se podijeliti na tri glavna podpodručja: (a) klinička i zdravstvena psihologija, (b) školska psihologija te (c) industrijska/organizacijska psihologija.

(a) U Hrvatskoj (slično kao u cijelom zapadnom svijetu) najveći dio psihologa zaposlen je u području kliničke i zdravstvene psihologije i to najviše u zdravstvenim ustanovama kao što su psihijatrijske i neurološke klinike, klinike za alkoholizam i druge ovisnosti ali i u kirurškim, nefrološkim te klinikama za dječje bolesti. Zatim se zapošljavaju u zavodima i centrima za socijalnu skrb, specijaliziranim ustanovama za djecu i mlade ili odrasle s tjelesnim ili/i mentalnim nedostacima; u različitim savjetovaništima za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju, bračnim savjetovaništima, savjetovaništima za alkoholičare i ovisnike o drugim drogama; u penološkim ustanovama; ustanovama za zaštitu mentalnog zdravlja te u drugim sličnim ustanovama.

Psiholog u ovom području djelatno sudjeluje u procesu dijagnostike (psihodijagnostika). Na temelju svojih ispitivanja predlaže načine liječenja ili rehabilitacije u kojima i sam sudjeluje i prati efekte primijenjenih tretmana. Ovisno o ustanovi u kojoj je zaposlen, rad kliničkog psihologa obuhvaća i niz tehnika za mijenjanje neprilagođenih načina reagiranja, savjetovanje osoba s različitim teškoćama prilagodbe, predlaganje i provođenje preventivnih psiholoških mjera u radnim, lokalnim i drugim vrstama zajednica.

(b) Psiholog u području odgoja i obrazovanja zapošljava se u predškolskim odgojnim ustanovama, u osnovnoj ili srednjoj školi, u profesionalnom prosvjećivanju i profesionalnoj orijentaciji te u radu u različitim izvanškolskim oblicima odgajanja djece i mladih.

Školski psiholog na temelju svog ispitivanja utvrđuje najvažnije aspekte psihičke razvijenosti djece s ciljem što boljeg njihovog poznavanja i prilagođavanja odgojnih postupaka mogućnostima i potrebama djece i mladih. Zajedno s drugim odgojno-obrazovnim stručnjacima radi na razvijanju što boljih međuljudskih odnosa u ustanovama za odgoj i obrazovanje djece i mladih kao i na općem osuvremenjivanju odgojnog djelovanja kod mladih ljudi. Školski psiholog osobito se brine za uvođenje racionalnih i uspješnih metoda školskog učenja i poučavanja. Na individualnoj razini psiholog posebno radi kao savjetovatelj i terapeut u slučajevima kad postoje teškoće u učenju, odgoju, odnosu s drugom djecom ili roditeljima ili u odnosu s učiteljima i nastavnicima.

Školski psiholog radi također posebno s roditeljima te na profesionalnom prosvjećivanju i orijentiranju djece i osobito mladih.

(c) U području industrijske/organizacijske psihologije psiholog se bavi psihologijskim aspektima organizacije ljudskog rada. Praktični cilj posla psihologa je humanizacija ljudskog rada i povećanje njegove djelatnosti u sferi proizvodnje i usluga te jednim dijelom i u sferi potrošnje proizvedenih dobara. Određenije, neki od poslova psihologa u gospodarskoj proizvodnoj organizaciji jesu: analiza poslova i zanimanja kojoj je cilj utvrđivanje potrebnih sposobnosti i kontraindikacija za uspješan rad; ispitivanje sposobnosti i sklonosti pojedinaca

zbog racionalnog izbora i usmjeravanja na radnom mjestu; ispitivanje psihologijskih uvjeta uspješnog osposobljavanja, usavršavanja i prekvalifikacije djelatnika; ispitivanje stavova i motivacije pojedinaca i analiza međuljudskih odnosa u radnim skupinama; istraživanje uzroka nezgoda na radu, izostanaka s posla i fluktuacije; istraživanje psihologijskih aspekata potrošnje i djelotvorne raspodjele proizvedenih dobara.

U ovom području psiholozi se zapošljavaju u gospodarskim organizacijama neposredne proizvodnje, ali i u svim organizacijama i ustanovama vezanim za gospodarstvo, zatim u zavodima za zapošljavanje, zavodima za zaštitu zdravlja i zaštitu na radu, gospodarskoj propagandi i sl.

(2) Dio psihologa bavi se isključivo ili u dijelu svojih poslova nastavom psihologije u srednjim školama (pretežno u gimnazijama ali i u nekim stručnim srednjim školama, kao što su srednja medicinska škola, prometna škola i druge), nastavom opće psihologije ili djelomično i nekih primjerenih aspekata primijenjene psihologije u visokoškolskom obrazovanju učitelja i nastavnika, kineziologa, defektologa, socijalnih radnika, liječnika, kriminologa, politologa i dr. Naposljetku, dio psihologa bavi se samo visokoškolskom nastavom i znanstvenim radom u psihologiji.

(3) Jedan dio psihologa zapošljava se u istraživačkim (društvenih i humanističkih područja) te u savjetodavnim institucijama pri različitim ministarstvima (za socijalnu skrb, gospodarstvo, pravosuđe, školstvo).

(4) U novije vrijeme u Hrvatskoj postoji sve veći interes za privatnu praksu, tj. privatnim psihološkim savjetovalištim i psihoterapeutskim djelatnostima. Takva praksa psihologa u zapadnom je svijetu vrlo raširena.

Budući da tijekom dodiplomskog studija ne postoje formalna usmjerenja u neko od područja primijenjene psihologije, svaki psiholog može se zaposliti u svakom području djelatnosti, a u poslijediplomskom studiju stjecati uža specijalistička znanja i formalnu specijalizaciju ili se usavršavati u znanstvenom radu.

Diplomiranjem u Odsjeku za psihologiju u Zagrebu stječe se naziv *diplomirani psiholog* (zapošljavanje u području primijenjene psihologije) ili naziv *profesor psihologije* (nastava psihologije u srednjim školama). Ista osoba može imati oba naziva ako je tijekom studija (ili poslije studija) položila razlikovne ispite.

Iako su neposredne zadaće psihologa zaposlenih u različitim područjima relativno raznorodne, općenito poslu svih psihologa zajedničko je to da se bave većim ili manjim skupinama ljudi i pojedincima - njihovom djelatnošću i njihovim ponašanjem, kao i njihovim odnosom spram socijalnog i fizičkog okruženja.

Zbog toga su tri bitne sastavnice sadržaja dodiplomskog obrazovanja psihologa: 1. opća osnovna znanja iz suvremene psihologije, 2. osnovna znanja iz glavnih područja primijenjene psihologije što podrazumijeva relativno velik broj sati vježbi i praktičnog rada, i 3. dobro metodološko obrazovanje.

II. USTROJ ODSJEKA ZA PSIHLOGIJU

Odsjek za psihologiju sastavljen je od osam katedri. Nastava se u načelu održava unutar pojedinih katedri što osobito vrijedi za katedre primijenjene psihologije. Međutim, ako to potrebe nastave zahtijevaju nastavnici i suradnici različitih katedri obavljaju nastavu i u okviru drugih katedri ili zajednički. Nazivi katedri su ovi:

Katedra za opću psihologiju

Katedra za eksperimentalnu i biološku psihologiju

Katedra za razvojnu psihologiju

Katedra za socijalnu psihologiju

Katedra za psihometriju

Katedra za psihologiju rada i ergonomiju

Katedra za zdravstvenu i kliničku psihologiju

Katedra za školsku psihologiju

Osim katedara, u sastavu Odsjeka za psihologiju nalazi se Knjižnica koju vodi stručna knjižničarka te Laboratorij za računalnu pripremu eksperimenata i obradu podataka na čijem se čelu nalazi stručni suradnik; u sastavu ovog Laboratorija radi i jedan laborant (koji obavlja i opće laborantske poslove za čitav Odsjek). Glavne zadaće Laboratorija jesu računalna priprema i provedba laboratorijskih istraživanja i studentskih vježbi, kao i općenito kompjutorska podrška u pripremi nastave; glavni dio obrade podataka (bilo rezultata istraživanja bilo rezultata studentskih vježbi ili rezultata koje studenti dobiju u okviru izrade svojih diplomskih radnji) obavlja se s pomoću računala u Laboratoriju.

III. ORGANIZACIJA STUDIJA PSIHLOGIJE

Studij psihologije je jednopredmetan i traje četiri (4) godine. Tijekom studija studenti su dužni odslušati i položiti propisane obvezne predmete i kolegije. Uz to, dužni su odslušati i položiti određen broj sati izbornih predmeta i kolegija; za svako studijsko godište propisan je (minimalni tj. obvezni) broj sati izbornih predmeta i kolegija.

Općenito govoreći, studij je koncipiran tako da se u početnim godinama studija nalaze temeljni psihologijski kolegiji, a u višim godinama studija primijenjene psihologijske discipline (školska, klinička, industrijska/organizacijska psihologija). Takav se koncept na prvom mjestu odnosi na obvezne predmete, ali djelomično i na izborne. Izborni predmeti i kolegiji predstavljaju nužnu dopunu obveznima, a ta dopuna može biti na općenitijoj ali i na specifičnijoj razini. U početnim godinama studija uglavnom se nalaze izborni predmeti i kolegiji iz područja srodnim (rubnim) psihologiji, kao što su biologija, sociologija, filozofija, a zatim i kolegiji koji omogućuju produbljivanje specifičnijih znanja (kao što je primjerice kolegij *Mjerne tehnike u eksperimentalnoj psihologiji* ili *Analiza varijance i složeni*

eksperimentalni nacrti). No i u kasnijim godinama studija postoje izborni predmeti i kolegiji općenitije naravi, kao što su primjerice *Ekološka psihologija* ili *Psihologija religioznosti*.

Upisivanje, slušanje i polaganje izbornih predmeta i kolegija odvija se sukladno nekim osnovnim pravilima.

(1.) Student treba iz popisa izbornih predmeta i kolegija izabrati najmanje onoliko sati koliko je propisano za određeno studijsko godište i semestar. Propisani broj sati odnosi se na tjednu satnicu koja ukupno ne smije prijeći 30 sati. To znači da student koji hoće upisati više od propisanih sati izbornih predmeta mora paziti da ne prijeđe ukupni broj od 30 sati tjedno.

(2.) U određenom semestru student može upisati samo one izborne predmete i kolegije koji su stavljeni na izbor za to godište (odnosno semestar). Ovaj se uvjet postavlja stoga što je za valjano i korisno slušanje i razumijevanje pojedinih izbornih predmeta i kolegija potrebno neko specifično predznanje (koje se stječe slušanjem i polaganjem ispita iz određenih obveznih predmeta ili drugih izbornih predmeta i kolegija). To znači da se u određenom godištu ili semestru ne mogu upisivati izborni predmeti i kolegiji propisani za više godište ili viši semestar. U višem godištu ili semestru mogu se, međutim, odabirati izborni predmeti i kolegiji propisani za niže godište ili semestar. Drugačije rečeno, propisuje se samo najranije godište ili semestar kad se može upisivati neki izborni predmet ili kolegij.

(3.) Student koji je upisao i odslušao (što se dokumentira s oba potpisa nastavnika) određeni izborni predmet ili kolegij dužan je polagati ispit.

Popis izbornih predmeta i kolegija propisanih za pojedina godišta studija nalazi se u planu studija, zajedno s nekim preporukama o njihovom upisivanju.

Od obveznih i izbornih predmeta i kolegija studenti drugih studijskih grupa i fakulteta mogu, u načelu, upisivati sve one predmete i kolegije koji nemaju vježbe i seminare. U pojedinačnim slučajevima može se, na temelju odluke Odsjeka za psihologiju, upisivati i neke druge predmete i kolegije.

Prema ovom planu studija psihologije odnos (u postocima) ukupnog broja sati obveznih predmeta prema izbornima je otprilike 65:35.

Diplomskoj radnji, obranom koje završava studij, poklanja se u studiju psihologije posebna pažnja. Diplomaska radnja je samostalno istraživanje, u načelu empirijske naravi, pod vodstvom mentora, a korištenje literature, priprema istraživanja, provedba istraživanja, matematička i statistička obrada prikupljenih rezultata te njihova interpretacija, pokazuju u kojoj mjeri i kako je student osposobljen za samostalan rad. Provedba istraživanja i izrada diplomskog rada konzumira dosta vremena pa je zato u četvrtom godištu studija nešto smanjen broj sati nastave. Najkasnije do početka VIII. semestra student treba odabrati temu svoje radnje i mentora, a Vijeće Odsjeka to potvrđuje i određuje još dva člana povjerenstva za obranu radnje. Obrana radnje je javna pred tročlanim povjerenstvom (mentor i dva člana). Svaki član povjerenstva mora prilikom obrane rada postaviti najmanje jedno pitanje koje se odnosi na temu radnje ili/i šire područje iz kojega je tema odabrana. Konačna ocjena odnosi se na samu radnju i na obranu radnje (odnosno odgovore na postavljena pitanja), a donosi se većinom glasova povjerenstva. Pozitivna ocjena ujedno znači da je student uspješno završio svoj dodiplomski studij psihologije. Student može pristupiti obrani radnje samo ako je položio sve ispite propisane programom studija psihologije i udovoljio drugim obvezama studija.

Do kraja četvrtne godine studija (tj. tijekom trećeg i četvrtog godišta) studenti su dužni obaviti svoju "studentsku praksu" u trajanju od mjesec dana. Praksa se obavlja u tzv.

nastavnim bazama u kojima studenti pod vodstvom psihologa-mentora neposredno upoznaju psihološku praksu. Praksu je moguće obaviti u jednoj (istoj) instituciji ili u najviše dvije (u svakoj po dva tjedna). Odsjek za psihologiju, odnosno Filozofski fakultet, sklopio je ugovore s većim brojem institucija u kojima rade psiholozi (primjerice, osnovne škole: O. Š. "Ivana Cankara", O. Š. "Ljubljanka", O. Š. "Jurja Habdelića"; Dječji vrtić "Remetinec"; I. gimnazija; Centar za socijalni rad Peščenica; Hrvatski zavod za zapošljavanje; "PLIVA" d.d. - Kadrovski poslovi; Centar za istraživanje marketinga "CEMA"; Zagrebačka banka - Kadrovski poslovi; Okružni zatvor Zagreb; Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora "SUVAG"; Klinika za prevenciju kardiovaskularnih bolesti i rehabilitaciju; Klinika za dječje bolesti Zagreb; KPZ "Vrapče" - Klinika za opću i forenzičku psihijatriju i kliničku psihofiziologiju; Specijalna bolnica za zaštitu djece s neurorazvojnim i motoričkim smetnjama; Centar za odgoj i obrazovanje "Vinko Bek"; KBC "Rebro" - Klinika za psihijatriju, Klinika za neurokirurgiju, Klinika za psihološku medicinu; Vojarna Borongaj - Ambulanta "Borongaj"; Opća bolnica Dubrovnik; KB Split - Klinika za psihijatriju, KBC Rijeka - Klinika za pedijatriju "Kantrida") o načinu obavljanja prakse studenata psihologije. Nakon obavljene prakse student je dužan podnijeti pisano izvješće.

Redoviti, iako ne sasvim standardni oblik izvođenja nastave u Odsjeku za psihologiju jest i tzv. terenska nastava koja se provodi pod naslovom *Ljetna škola nastavnika i studenata psihologije*. Ljetna škola provodi se tijekom ljetnih praznika i to izvan Zagreba. Broj sudionika ne prelazi 30, a tijekom školske godine studenti i voditelji (nastavnici) zajednički oblikuju temu i njezinu operacionalizaciju koju onda prilikom održavanja škole realiziraju. Kad god je bilo moguće cjelovito izvješće s ljetne škole bilo je objavljeno u obliku brošure. Svaki student koji je sudjelovao u ljetnoj školi dobiva potvrdu. Ljetna škola studenata i nastavnika Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu predstavlja znanstveno istraživački projekt koji zajednički provode profesori i studenti psihologije, a čini poseban oblik znanstvene i stručne edukacije studenata provođenjem cjelovitog istraživanja u nekom od područja primijenjene psihologije.

Tijekom studija svaki student dužan je provesti 50 sati kao sudionik (ispitanik ili pomoćni eksperimentator) istraživanja koje obavljaju nastavnici Odsjeka za psihologiju (uključivo i istraživanja koja su pod njihovim nadzorom) i to u četiri različita istraživanja. Cilj ove obveze jest da se studenti što bolje upoznaju s cjelokupnim procesom prikupljanja podataka u psihologiji.

IV. PLAN STUDIJA PSIHOLOGIJE NA FILOZOFSKOM FAKULTETU U ZAGREBU

Plan tjednog opterećenja studenata u satima predavanja, seminara i vježbi po godištima i semestrima za obvezne i izborne predmete i kolegije izgleda ovako:

I. godište

Obvezni predmeti	Zim. sem.			Ljet. sem.		
	P	S	V	P	S	V
Percepcija i pamćenje	3	-	-	3	-	-
Psihologijski praktikum I	-	-	4	-	-	-
Psihologijski praktikum II	-	-	-	-	-	4
Biološka psihologija I	2	-	1	2	-	1
Statistika u psihologiji	2	-	2	2	-	2
Metodologija eksperimentalne psihologije	3	-	-	-	-	-
Osnove analize podataka u psihologiji	2	-	2	-	-	-
Primjena računala u psihologiji	-	-	-	2	-	2
Ukupno P+S+V	21			18		
Izborni predmeti i kolegiji P+S+V	2			2		
OBVEZNI + IZBORNI	23			20		

II. godište

Obvezni predmeti	Zim. sem.			Ljet. sem.		
	P	S	V	P	S	V
Učenje, mišljenje i inteligencija	2	2	-	2	2	-
Psihologijski praktikum III	-	-	4	-	-	-
Psihologijski praktikum IV	-	-	-	-	-	4
Biološka psihologija II	2	-	1	2	-	1
Razvojna psihologija I	2	-	2	2	-	2
Psihometrija	3	-	3	3	-	3
Neeksperimentalna psihologijska metodologija	2	-	-	2	-	-
Ukupno P+S+V	23			23		
Izborni predmeti i kolegiji P+S+V	4			4		
OBVEZNI + IZBORNI	27			27		

III. godište

Obvezni predmeti	Zim. sem.			Ljet. sem.		
	P	S	V	P	S	V
Emocije i motivacija	2	1	-	2	1	-
Psihologija ličnosti	2	1	-	2	1	-
Razvojna psihologija II	2	1	-	2	1	-
Psihologija rada	3	-	3	3	-	3
Socijalna psihologija I	2	1	1	2	1	1
Psihopatologija	2	-	2	2	-	2
Psihologija ometenih u razvoju	-	-	-	2	-	-
Ukupno P+S+V	23			25		
Izborni predmeti i kolegiji P+S+V	4			4		
OBVEZNI + IZBORNI	27			29		

IV. godište

Obvezni predmeti	Zim. sem.			Ljet. sem.		
	P	S	V	P	S	V
Socijalna psihologija II	2	1	1	2	1	1
Klinička psihologija	2	-	2	2	-	2
Psihologija obrazovanja	2	-	2	2	-	2
Povijest psihologije	2	-	-	2	-	-
Ukupno P+S+V	14			14		
Izborni predmeti i kolegiji P+S+V	10			10		
OBVEZNI + IZBORNI	24			24		

POPIS PROPISANIH IZBORNIH PREDMETA I KOLEGIJA ZA POJEDINA GODIŠTA STUDIJA

Napomena: U zagradi iza svakog naslova nalazi se oznaka "jed." ili "dvo.", što znači da je predmet ili kolegij jednosemestralni ili dvosemestralni te brojkama označeni tjedni sati predavanja + vježbe (malo slovo "s" znači da se radi o seminaru a ne vježbama). Zvezdicom su označeni predmeti i kolegiji koje drže nastavnici i predavači s drugih odsjeka Filozofskog fakulteta ili s drugih fakulteta.

I. godište

Mjerne tehnike u eksperimentalnoj psihologiji (jed., 1+1)

*Osnove biologije (jed., 2+0)

*Filozofija psihologije (dvo., 2+0)

*Socijalna antropologija (dvo., 1+2s)

II. godište

Analiza varijance i složeni eksperimentalni nacrti (jed., 2+1)

Svi predmeti i kolegiji navedeni za I. godište

III. godište

Psihološka procjena djece (dvo., 1+2)

Psihologijsko savjetovanje (jed., 2+0)

Klinička neuropsihologija (jed., 2+2)

*Psihofiziologija spavanja (jed., 1+1)

*Psihologija boli (jed., 1+1)

Genetika ponašanja (jed., 2+2s)

Psihologija potrošnje (jed., 2+0)

IV. godište

Organizacijska psihologija (dvo., 2+1)

Ergonomska psihologija (dvo., 2+2)

Forenzička psihologija (dvo., 2+0)

Primijenjena socijalna psihologija (dvo., 2+1)

*Grupni tretman (dvo., 1+2)

Primijenjena razvojna psihologija (dvo., 1+2)

Ekološka psihologija (dvo., 2+1)

Primjena multivarijatnih metoda (jed., 2+2)
 Evaluacija tretmana (jed., 1+1)
 Psihodijagnostičke metode (jed., 1+1)
 Psihologija obrazovanja učenika s teškoćama u školi (jed., 2+2)
 Psihologija obrazovanja nadarenih učenika (jed., 2+2)
 Zdravstvena psihologija (jed., 2+1)
 Psihologijsko savjetovanje u kriznim situacijama (jed., 1+2)
 Psihologijsko mišljenje i nalazi (jed., 1+1)
 Klinički intervju (jed., 1+1)
 Psihologija u interdisciplinarnom pristupu (jed., 2+1s)
 Psihološki aspekti suvremenih tehnologija (jed., 2+1)
 Psihologija persuazije i propagande (jed., 2+0)
 *Psihologija religioznosti (jed., 2+0)
 Vojna psihologija (jed., 2+0)
 *Psihologija sporta (jed., 2+0)
 Odabrana poglavlja iz političke psihologije: psihologija agresivnosti, rješavanje konflikata i psihologija pregovaranja (jed., 2+0)
 Metodika nastave psihologije (dvo., 1+1)
 Socijalne vještine u interpersonalnim odnosima (jed., 1+1)
 *Socijalni rad s alkoholičarima i ostalim ovisnicima (jed., 3+2)

Studentima koji imaju izraženiji interes za primijenjeno područje školske ili industrijske/organizacijske ili kliničke psihologije preporučuje se upisivanje ove skupine izbornih predmeta i kolegija:

Školska psihologija - Psihologija obrazovanja učenika s teškoćama u školi, Psihologija obrazovanja nadarenih učenika, Primijenjena razvojna psihologija, Psihologijsko savjetovanje, Psihologija ometenih u razvoju, Grupni tretman, Psihološka procjena djece.

Klinička psihologija - Zdravstvena psihologija, Psihologijsko savjetovanje, Psihologijsko savjetovanje u kriznim situacijama, Klinička neuropsihologija, Psihologija obrazovanja učenika s teškoćama u školi, Primijenjena socijalna psihologija, Psihologija boli, Psihofiziologija spavanja, Grupni tretman, Klinički intervju, Evaluacija tretmana, Psihologijsko mišljenje i nalazi, Psihodijagnostičke metode, Psihološka procjena djece.

Industrijska/organizacijska psihologija - Organizacijska psihologija, Ergonomska psihologija, Psihološki aspekti suvremenih tehnologija, Primijenjena socijalna psihologija, Psihologija potrošnje.

Opaska:

Sadržaji izborne nastave koji su navedeni u ovom programu, samo su okvirno navedeni, zato što će sukladno razvoju znanosti i struke kao i raspoloživosti nastavnika Odsjek za psihologiju nadopunjavati program ponuđenih izbornih kolegija.

V. PROGRAM OBVEZNIH PREDMETA PO GODIŠTIMA STUDIJA

Napomena. (1) Ovo su tzv. okvirni programi. Izvedbene programe izrađuju nastavnici koji izvode nastavu; izvedbeni su programi, kao uostalom i okvirni, podložni promjenama sukladno razvoju psihologijske znanosti i prakse.

(2) Literatura navedena uz svaki kolegij i predmet uvijek je samo temeljna literatura i ima samo svrhu orijentacije, jer sigurno postoje i drugi jednaki ili slični udžbenici i knjige koji se mogu ili bi se mogli ravnopravno koristiti. Uz to svake školske godine nastavnik, na početku izvođenja svog kolegija može inovirati svoj popis ili ga manje ili više izmijeniti. Zadnjih godina u nas se sve više javljaju djela domaćih autora kojima treba, dakako, davati prednost.

I. godišće

PERCEPCIJA I PAMĆENJE

Prvi i drugi semestar, 3+0

Tok informacija u ljudskoj svijesti.

Percepcija. Osjeti. Adaptacija i rekuperacija. Kapacitet senzornih kanala. Određenje percepcije u okvirima raznih psiholoških pravaca. Dominantnost vidne percepcije. Percepcija govora i lica. Percepcija i dob. Smetnje percepcije.

Prepoznavanje oblika.

Pamćenje. Određenje pamćenja. Podjela pamćenja prema vremenu zadržavanja informacija. Vrste dugoročnog pamćenja. Dubina obrade informacija pri pamćenju. Utjecaji cerebralne lateralizacije na procese pamćenja. Osnovni neurofiziološki i biokemijski procesi pri pamćenju. Zaboravljanje i smetnje pamćenja. Dob i pamćenje. Pamćenje i kontekst. Socijalno pamćenje. Svakodnevno pamćenje. Prospektivno pamćenje i rastresenost.

LITERATURA:

1. Krech, D. & Crutchfield, R. S. (1978). Elements of psychology. New York: Alfred A. Knopf. [(Kreč, D. i Kračfield, R. (1978). Elementi psihologije (str. 1-157). Beograd: Naučna knjiga].
2. Zarevski, P. (1994). Psihologija pamćenja i učenja. Jastrebarsko: Naklada Slap.

PSIHOLOGIJSKI PRAKTIKUM I

Prvi semestar, 0+4

Metode eksperimentalne psihofizike:

- Primjena klasičnih psihofizičkih indirektnih metoda u mjerenjima apsolutne i diferencijalne osjetljivosti (metoda podešavanja, metoda granica, metoda konstantnih podražaja, metoda uspoređivanja)
- Primjena novijih indirektnih psihofizičkih metoda u određivanju efikasnosti signala i mjerenju osjetljivosti (Da-Ne metoda TDS-a, metoda prisilnog izbora, metoda stupnjeva sigurnosti, kombinirana psihofizička metoda)
- Korištenje klasičnih "direktnih" psihofizičkih metoda u određivanju karakteristika psihofizičke funkcije (Plateauova metoda ekvisekcije)
- Primjena metode vremena reakcije u određivanju psihofizičke funkcije
- Korištenje metoda direktnih procjenjivanja veličina (metoda fracioniranja i multiplikacije, metoda direktnih brojčanih procjena, Stevnsova metoda križnog uspoređivanja)
- Praktična primjena psihofizičkih metoda u područjima izvan psihofizike

U raspoloživih 60 sati (4 sata tjedno) održi se tijekom semestra izbor od 5 - 10 standardnih vježbi s individualnim ili grupnim demonstracionim primjenama navedenih metoda u različitim osjetnim područjima (vid, sluh, dodir, percepcija subjektivnog protoka vremena, bol).

LITERATURA:

1. Bujas, Z. (1974, 1981). Uvod u metode eksperimentalne psihologije. Zagreb: Školska knjiga.
2. Rohaček, A. (1983). Uvod u psihofiziku. Zagreb: Odsjek za psihologiju.
3. Rohaček, A. (1984). Vježbe iz psihofizike. Zagreb: Odsjek za psihologiju.
4. Szabo, S. (1971). Neki metodološki problemi Stevnsove psihofizike. Magistarski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
5. Stevens, S. S. (1988). Handbook of experimental psychology (Vols. 1 & 2). New York: John Wiley & Sons.
6. Krech, D. & Crutchfield, R. S. (1978). Elements of psychology. New York: Alfred A. Knopf. [Kreč, D. i Kračfild, R. (1978). Elementi psihologije. Beograd: Naučna knjiga].
7. Woodworth, R. S. (1964). Experimental psychology. New York: H. Holt & Company, Inc. [Vudvort, R. S. (1964). Eksperimentalna psihologija. Beograd: Naučna knjiga].
8. Pečjak, V. (1981). Psihologija saznavanja. Sarajevo: Svjetlost.
9. Ognjenović, P. (1990). Osećaj i mera - o psihofizičkim osnovima saznanja. Sarajevo: Svjetlost.
10. Ognjenović, P. (1984). Percepcija. Beograd: Savez društava psihologa Srbije.
11. Mueller, C. G. i Rudolph, M. (1972). Svjetlost i vid. Zagreb: Mladost.

Časopisi

- * Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrabienensis
- * Revija za psihologiju
- * Zbornici sa stručnih skupova "Dani Ramira Bujasa"
- * Zbornik radova sa VII kongresa psihologa SFRJ (1982). Knjiga 1. Psihologija osjeta i psihofizika. Zagreb: Društvo psihologa Hrvatske.
- * Strani časopisi, specijalizirani za pojedina područja (npr. Journal of Experimental psychology: Human Perception and Performance, Perception & Psychophysics)

PSIHOLOGIJSKI PRAKTIKUM II

Drugi semestar, 0+4

Metode ispitivanja percepcije:

- Mjerenje percepcije prostora (vidno zamjećivanje dubine, lokalizacija izvora zvuka u prostoru)
- Ispitivanje perceptivnih "varki" (optičko-kinestetička Charpentierova iluzija prosuđivanja težine, Müller-Lyerova geometrijsko-optička varka, Pogendorfova iluzija, prividno kretanje i dr.)
- Mjerenje "konstantnosti" percepcije u promjenjivim uvjetima opažanja (konstantnost svjetlina, boja, veličina, oblika)
- Ispitivanje percepcije u uvjetima kratke ekspozicije podražaja (opseg zamjećivanja jednoličnih elemenata, utjecaj različite organiziranosti materijala na opseg zamjećivanja i sl.)
- Određivanje psiholoških determinanti percepcije (perceptivna brzina, perceptivna zatvorenost, utjecaj očekivanja na točnost percepcije, utjecaj stava na percepciju)

U 60 sati vježbi (4 sata tjedno) demonstriraju se individualno ili grupno primjene različitih metoda i postupaka mjerenja u različitim perceptivnim područjima.

LITERATURA:

1. Bujas, Z. (1974, 1981). Uvod u metode eksperimentalne psihologije. Zagreb: Školska knjiga.
2. Rohaček, A. (1983). Uvod u psihofiziku. Zagreb: Odsjek za psihologiju.
3. Rohaček, A. (1984). Vježbe iz psihofizike. Zagreb: Odsjek za psihologiju.
4. Szabo, S. (1971). Neki metodološki problemi Stevensove psihofizike. Magistarski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
5. Stevens, S. S. (1988). Handbook of experimental psychology (Vols. 1 & 2). New York: John Wiley & Sons.
6. Krech, D. & Crutchfield, R. S. (1978). Elements of psychology. New York: Alfred A. Knopf. [Kreč, D. i Kračfild, R. (1978). Elementi psihologije. Beograd: Naučna knjiga].
7. Woodworth, R. S. (1964). Experimental psychology. New York: H. Holt & Company. Inc. [Vudvort, R. S. (1964). Eksperimentalna psihologija. Beograd: Naučna knjiga].
8. Pečjak, V. (1981). Psihologija saznavanja. Sarajevo: Svjetlost.

9. Ognjenović, P. (1990). Osećaj i mera - o psihofizičkim osnovima saznanja. Sarajevo: Svjetlost.
10. Ognjenović, P. (1984). Percepcija. Beograd: Savez društava psihologa Srbije.
11. Mueller, C. G. i Rudolph, M. (1972). Svjetlost i vid. Zagreb: Mladost.
12. Ludy, T. B. Jr., Hopkins, J. R. & Nation, J. R. (1994). Psychology. New York: Macmillan College Publishing Company, Inc.
13. Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J. & Nolen-Hoeksema, S. (1993). Introduction to psychology. Orlando: Harcourt Brace Jovanovich, Inc.

Časopisi

- * Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrabensis
- * Revija za psihologiju
- * Zbornici sa stručnih skupova "Dani Ramira Bujasa"
- * Zbornik radova sa VII kongresa psihologa SFRJ (1982). Knjiga 1. Psihologija osjeta i psihofizika. Zagreb: Društvo psihologa Hrvatske.
- * Strani časopisi, specijalizirani za pojedina područja (npr. Journal of Experimental psychology: Human Perception and Performance, Perception & Psychophysics)

METODOLOGIJA EKSPERIMENTALNE PSIHOLOGIJE

Prvi semestar, 3+0

- Nastanak eksperimentalne psihologije; suvremeni status eksperimentalne psihologije.
- Osnovne (opće) metode psihologije - opažanje: ekstrospekcija (vanjsko opažanje), introspekcija.
- Psihologijski eksperiment. Struktura psihologijskog eksperimenta: problem i hipoteza; nezavisna i zavisna varijabla; ispitanici i eksperimentator; provođenje eksperimenta: upućivanje ispitanika, predpokusi, način primjene nezavisne varijable: ponovljena aplikacija na istim ispitanicima, na različitim skupinama ispitanika itd.
- Mjerenje u psihologiji; razine mjerenja.
- Kontrola i postupci kontrole u eksperimentu.
- Eksperimentalni nacrti: s jednom nezavisnom varijablom, s više nezavisnih varijabli.
- Konkluzibilnost rezultata eksperimentalnog istraživanja: nutarnja i vanjska valjanost.

LITERATURA:

1. Bujas, Z. (1981). Uvod u metode eksperimentalne psihologije. Zagreb: Školska knjiga.
2. Kolesarić, V. (1996). Metodologija psihologijskih istraživanja. Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu (skripta).

STATISTIKA U PSIHOLOGIJI

Prvi i drugi semestar, 2+2

Osnovni pojmovi i principi statistike; primjena statistike u psihologiji. Statistička jedinica, populacija (konačna, beskonačna), uzorak, skup podataka. Statistički i klinički pristup u psihologiji.

Tablično i grafičko prikazivanje rezultata.

Distribucije i krivulje distribucije.

Središnje vrijednosti (aritmetička sredina, centralna vrijednost, dominantna vrijednost).

Indeksi raspršenja (srednje raspršenje, standardna devijacija, poluinterkvartilno raspršenje).

Normalna distribucija i njezina upotreba.

Provjeravanje hipoteza o vrijednostima populacije (pogreška aritmetičke sredine, pogreška drugih statističkih vrijednosti) i provjeravanje hipoteze o razlici među statističkim vrijednostima (t-test).

Neparametrijska statistika (hi-kvadrat test, medijan test, rang test, test predznaka, Wilcoxonov test ekvivalentnih parova, Kruskal-Wallisov test).

Uvod u analizu varijance; jednostavna analiza varijance, složena analiza varijance (2x2).

Korelacija općenito. Koeficijenti korelacije: rang korelacija, Pearsonov r, koeficijent kontingencije, fi-koeficijent, serijalni koeficijenti korelacije, point-biserijalni itd.

Interpretacija koeficijenta korelacije i njegova upotreba: koeficijent determinacije, prognoza, crta regresije, jednadžba pravca regresije. Rezidualni varijabilitet (pogreška prognoze).

Zakrivljena korelacija i koeficijent zakrivljene korelacije (eta). Parcijalna i multipla korelacija. Baždarne skale: skala z-vrijednosti, skala decila (centila).

LITERATURA:

1. Bujas, Z. (1981). Uvod u metode eksperimentalne psihologije. Zagreb: Školska knjiga.
2. Petz, B. (1997). Osnovne statističke metode za nematematičare. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Kolesarić, V. i Petz, B. (1998). Statistički rječnik. Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. Guilford, J. P. & Fruchter, B. (1978). Fundamental statistics in psychology and education (6th ed.). International Edition: McGraw-Hill. [Gilford, J. P. (1968). Osnovi psihološke i pedagoške statistike. Beograd: Savremena administracija].
5. Winer, B. J. (1970). Statistical principles in experimental design. International Student Edition. London - Ljubljana: McGraw-Hill - Mladinska knjiga.
6. Siegel, S. (1956). Nonparametric statistics for the behavioral sciences. Tokyo: Kogakusha - McGraw-Hill.

BIOLOŠKA PSIHOLOGIJA I

Prvi i drugi semestar, 2+1

Predmet biološke psihologije.

Živčana stanica: građa stanice i funkcija pojedinih dijelova; podjela živčanih stanica (morfološka, funkcionalna).

Glia stanice: vrste i funkcija.

Živčani impuls: potencijal mirovanja, akcijski potencijal, zakon sve ili ništa, širenje impulsa kroz živčano vlakno, brzina širenja, frekvencija, elektrotonički potencijal.

Sinapsa: pojam sinapse, vrste sinapse; kemijski prijenos živčanog impulsa (membranski receptori, EPSP, IPSP, vremenska i prostorna sumacija), električne sinapse.

Neurotransmitori: podjela, načelo djelovanja, neurotransmitori i ponašanje.

Osnovna podjela živčanog sustava: centralni i periferni (somatski i autonomni) živčani sustav.

Filogenetski i ontogenetski razvoj živčanog sustava.

Metode za ispitivanje strukture i funkcije živčanog sustava.

Kralježnička moždina: podjela, građa sive i bijele tvari, glavni aferentni i eferentni putovi; refleksi (definicija, podjela, poremećaji).

Moždano deblo: produljena moždina, most, srednji mozak, retikularna formacija, kranijalni živci i njihova funkcija.

Mali mozak: građa, duboke jezgre, funkcija, poremećaji funkcije.

Međumozak: talamus (specifične, nespecifične i asocijativne jezgre, funkcija). Hipotalamus (osnovne funkcije).

Prednji mozak.

Osnove anatomije telencephalona.

Bazalne ganglije - strijarni sistem, građa i funkcija, disfunkcije.

Građa kore velikog mozga. Principi neokortikalne organizacije. Funkcija pojedinih režnjeva.

LITERATURA:

1. Anatomski atlas - Živčani sustav.
2. Barac, B. (1989). Neurologija. Zagreb: Školska knjiga.
3. Guyton, A. C. (1980). Temelji fiziologije čovjeka. Zagreb: Jumea.
4. Kalat, J. W. (1992). Biological psychology. Belmont: Wadsworth.
5. Kostović, I. i sur. (1989). Anatomija čovjeka - središnji živčani sustav. Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
6. Luria, A. R. (1976). Osnovi neuropsihologije. Beograd: Nolit.

OSNOVE ANALIZE PODATAKA U PSIHOLOGIJI

Prvi semestar, 2+2

1. *Osnove aritmetike*. Teorija brojeva (brojčani skupovi); osnovne operacije u brojčanim sustavima: relativni brojevi. Eksponenti i radikali.
2. *Osnove algebre*. Varijable, konstante, parametri. Brojčane serije. Specijalni notacijski sistemi. Operatori. Faktorijeli. Jednadžbe i nejednadžbe. Sustavi jednadžbi.
3. *Osnove matične algebre*. Osnovni pojmovi i simboli. Sustavi linearnih jednadžbi. Vektorska algebra i geometrija vektorskog prostora. Operacije s matricama.
4. *Algebra skupova i vjerojatnosti*. Osnovni pojmovi, definicije i simboli. Operacije sa skupovima. Kartezijanski produkt skupova. Permutacije i kombinacije. Ekspanzija binoma - binomna distribucija. Elementi vjerojatnosti. Bayesov teorem, distribucije. Centralni granični teorem.
5. *Posebne teme*. Iracionalni brojevi. Grafovi i funkcije. Logaritmi. Osnove trigonometrije. Matematički modeli. Deriviranje funkcija. Ekstremi funkcija i primjene derivacija u geometriji.

LITERATURA:

1. Pavlić, I. Statistička teorija i primjena. Zagreb: Tehnička knjiga.
2. Radić, M. Algebra II. dio - linearna algebra. Zagreb: Školska knjiga.
3. Demidovič i sur. Zadaci i riješeni primjeri iz više matematike. Zagreb: Tehnička knjiga.
4. Kurepa, S. Matematika 1. Zagreb: Školska knjiga.
5. Kurepa, A. i Kurepa, S. Matematika 2. Zagreb: Školska knjiga.
6. Kurepa, S. Matematika. Zagreb: Školska knjiga.

PRIMJENA RAČUNALA U PSIHOLOGIJI

Drugi semestar, 2+2

1. *Osnovni pojmovi*. Hardware, software, konfiguracija. Mogućnosti korištenja računala u psihologiji. Upoznavanje računala.
2. *Programiranje*. Operacioni sustav. Tekst editori. Programski paketi.
3. *Korištenje računala*. Unos i spremanje podataka. Obrada teksta. Analiza podataka. Primjena testova. Provođenje eksperimenata u psihologiji. Ekspertni sistemi. Matematički modeli.

LITERATURA:

1. Boras, D. i sur. (1988). Upute za rad s IBM/kompatibilnim računalom. Zagreb.
2. Kvaternik, R. (1990). PC/MS DOS operativni sistem za osobna računala. Zagreb: Informator.
3. Ljubotina, D. (1993). Statistička obrada podataka pomoću programa SPSS/PC+. Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu (skripta).
4. Grupa autora (1988). Manual for statistical package for social sciences. SPSS Inc.

II. godišće

UČENJE, MIŠLJENJE I INTELIGENCIJA

Treći i četvrti semestar, 2+2

Učenje. Opća metodologija ispitivanja učenja. Definicije učenja i vrste učenja. Učenje uvjetovanjem: klasično i instrumentalno uvjetovanje. Fenomeni: ekstinkcija, spontano obnavljanje, generalizacija podražaja, generalizacija odgovora, učenje diskriminiranja. Učenje emocija i emocionalnog reagiranja. Učenje značenja riječi. Kondicioniranje višeg reda. Serijalno učenje i učenje verbalnih sadržaja. Učenje putem pokušaja i pogrešaka i učenje uvidom. Teorije učenja: Hull, Skinner, Thorndike, Tolman, Guthrie.

Mišljenje. Karakteristike procesa mišljenja. Pojmovi i njihovo formiranje. Teorije formiranja pojmova. Čimbenici koji utječu na formiranje pojmova. Rješavanje problema. Modeli procesa rješavanja problema i čimbenici koji utječu na taj proces. Stvaralačko mišljenje. Problemi mjerenja stvaralaštva i vježbanje stvaralačkog mišljenja.

Inteligencija. Definicije inteligencije. Razvoj mentalnih testova. Mjerenje inteligencije: mentalna dob, kvocijent inteligencije. Faktorski modeli i struktura inteligencije: Spearman, Burt, Kelley, Vernon, Thurstone, Guilford. Razvoj i opadanje intelektualnih funkcija. Uloga naslijeđa i okoline u razvoju inteligencije. Fergusonova teorija razvoja. Piagetova genetička epistemologija. Odnos inteligencije i kreativnosti.

LITERATURA:

1. Krech, D. & Crutchfield, R. S. (1978). Elements of psychology. New York: Alfred A. Knopf. [Kreč, D. i Kračfild, R. (1978). Elementi psihologije. (Poglavlja o učenju). Beograd: Naučna knjiga].
2. Fulgosi, A. (1970). Istraživanja neurobiokemijske osnove pamćenja. Revija za psihologiju, 1, (1), 56-61.
3. Fulgosi, A. (1970). Neurobiokemijske teorije pamćenja. Revija za psihologiju.
4. Fulgosi, A. (1974). Poglavlja o učenju (str. 705-711) i pamćenju (str. 483-490). U Medicinska enciklopedija.
5. Zarevski, P. (1994). Psihologija pamćenja i učenja. Jastrebarsko: Naklada Slap.
6. Eysenck, H. J. (1993). The structure and measurement of intelligence. Berlin: Springer Verlag.

PSIHOLOGIJSKI PRAKTIKUM III

Treći semestar, 0+4

a) *Metode ispitivanja psihomotorike i rada:*

- Mjerenje brzine psihomotornih reakcija (jednostavna psihomotorna reakcija, izborne (složene) psihomotorne reakcije)
- Mjerenje psihomotornog tempa (spontani tempo, maksimalni tempo (tapping), slijeđenje zadanog ritma)
- Ispitivanje spretnosti ruke i prstiju (Minnesota deksterimetar, O'Connorov deksterimetar)
- Mjerenje okulomotorne koordinacije (Bonnardelova sinusoida i omega, Turner test)
- Mjerenje tjelesnog rada i umora (dinamički rad i umor iscrpljenja, statički napor i umor)

b) *Metode ispitivanja učenja i pamćenja:*

- Učenje simboličke građe (građa različitog stupnja smislenosti, spontano organiziranje materijala koji se uči, raspodjela ponavljanja i uspjeh u učenju)
- ispitivanje zaboravljanja naučenog (djelovanje proteklog vremena, retroaktivna inhibicija, utjecaj načina prezentiranog materijala)
- Stjecanje vještina (uvjetovanje, vještina snalaženja u labirintu, zamjenjivanje znakova)
- Ispitivanje djelovanja interferencije, transfera i motivacije na uspjeh uvježbavanja (stjecanje "novih" okulomotornih vještina, poznavanje rezultata i uspjeh)

U raspoloživih 60 sati (4 sati tjedno) drže se odabrane vježbe demonstracijskih individualnih ili grupnih primjena različitih metoda za izučavanje karakteristika psihomotorike i rada, te ispitivanje učenja, pamćenja i stjecanja vještina.

LITERATURA:

1. Bujas, Z. (1981). Uvod u metode eksperimentalne psihologije. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bujas, Z. (1959). Osnove psihofiziologije rada (Poglavlja: Osobine čovjeka koje utječu na rad. Prilagođavanje čovjeka njegovu radu. Opći faktori koji djeluju na radne sposobnosti čovjeka.). Zagreb: Institut za higijenu rada JAZU.
3. Fulgosi, A. (1983). Psihologija ličnosti - teorije i istraživanja (Poglavlje: B. F. Skinner: Bihevioristička teorija ličnosti.). Zagreb: Školska knjiga.
4. Pečjak, V. (1981). Psihologija saznavanja. Sarajevo: Svjetlost.
5. Andrilović, V. (1979). Odnos točnosti i sigurnosti u mehaničkom učenju. Revija za psihologiju, 9, 1-11.
6. Bujas, Z. (1979). Vrijeme reakcije i intenzitet osjeta. Zbornik radova "Dani Ramira Bujasa", 53-64.
7. Bujas, Z., Szabo, S., Mayer, D. i Ajduković, D. (1979). Vrijeme reakcije i intenzitet osjeta. Rad JAZU, 18, 387-410.
8. Fulgosi, A. (1970). Neurobiokemijske teorije pamćenja. Revija za psihologiju, 1, 97-109.
9. Fulgosi, A. (1976). Učenje. U Medicinska enciklopedija (dopunski svezak). Zagreb: JLZ.
10. Hilgard, D. E., Atkinson, R. C. & Atkinson, R. L. (1975). Introduction to psychology. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

11. Jerneić, Ž., Rohaček, A. i Rimac, I. (1980). Prilog postupku ispitivanja okulomotorne koordinacije. Zbornik radova "Dani Ramira Bujasa", 163-167.
12. Jusupović, D. (1976). Ispitivanje spretnosti prstiju pomoću O'Connorovog deksterimetra. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
13. Kolesarić, V., Komar, Z. i Rohaček, A. (1983). Podražajni kontekst i vrijeme jednostavne senzomotorne reakcije. Zbornik radova "Dani Ramira Bujasa", 105-110.
14. Kolesarić, V., Krizmanić, M. i Špehar, B. (1986). Uputom inducirane individualne razlike u senzornom i motornom stavu pri ispitivanju vremena jednostavne senzomotorne reakcije. Primijenjena psihologija, 7, 275-280.
15. Krech, D. & Crutchfield, R. S. (1969). Elementi psihologije. Beograd: Naučna knjiga.
16. Rihtar, S. (1988). Ispitivanje mogućnosti usmjeravanja prema podražaju odnosno reakciji putem prethodnih verbalnih instrukcija i njihov utjecaj na vrijeme jednostavne senzomotorne reakcije na slušnom području. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
17. Rohaček, A., Jerneić, Ž., Rimac, I. i Vodanović, M. (1986). O ispitivanju okulomotorne koordinacije Bonnardelovom sinusoidom. Primijenjena psihologija, 7, 49-54.
18. Rohaček, A. (1974). Interferencija pri učenju labirinta kod štakora. Zbornik radova "Dani Ramira Bujasa", 127-137.
19. Snodgrass, J. G. (1969). Foreperiod effects in simple reaction time: Anticipation of expectancy. Journal of Experimental Psychology Monograph.
20. Špehar, B. (1987). Uputom inducirani stavovi pri ispitivanju jednostavne senzomotorne reakcije. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
21. Vidaković, H. (1973). Ispitivanje utjecaja različitih setova na vrijeme jednostavne senzomotorne reakcije. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
22. Zarevski, P. (1980). Neki noviji modeli ljudskog pamćenja. Revija za psihologiju, 10, 101-127.

PSIHOLOGIJSKI PRAKTIKUM IV

Četvrti semestar, 0+4

a) Metode mjerenja potreba i čuvstvenih reakcija:

- Mjerenje intenziteta biotičkih potreba (pokusi "lišavanja", vrednovanje biotičkih potreba u odnosu prema drugim potrebama)
- Ekspresivne i impresivne metode za ispitivanje čuvstava (EDR, prosuđivanje čuvstava i čuvstvenog tona, čuvstvena preferencija boja, proporcija i oblika, reprezentativni i čuvstveni doživljaji izazvani glazbom, prosuđivanje "estetske" vrijednosti slika)

b) Metode ispitivanja asocijacija i mišljenja:

- Pristupi ispitivanju asocijacija
- Metodološki problemi stjecanja pojmova
- Tehnike za ispitivanje semantike

c) *Metode ispitivanja sposobnosti i ličnosti u užem smislu:*

- Metodološki problemi konstrukcije mjernih instrumenata
- Metodološki problemi primjene mjernih instrumenata
- Pristupi mjerenju intelektualne razvijenosti
- Mjerenje specifičnih aspekata sposobnosti
- Metode za ispitivanje ličnosti u užem smislu (upitnici, situacijski testovi, skale procjene, sintetički i analitički pristup)

U 60 sati (4 sati tjedno) obavljaju se individualne i skupne vježbe iz različitih područja primjene navedenih metoda. Koristeći se odgovarajućim metodološkim pristupom, nastavnici usklađuju sadržaje vježbi tekuće godine s područja vlastitih istraživanja, uvodeći tako studente neposredno u konkretan znanstvenoistraživački rad i njegove probleme.

LITERATURA:

1. Arar, Lj. (1976). Utjecaj prisustva i sintaktičke organiziranosti konteksta na slobodne asocijacije. *Revija za psihologiju*, 6, 49-54.
2. Barbarić, D. (1988). Eksperimentalno izazivanje estetskih emocija klasičnom glazbom. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
3. Bezinović, P. (1982). Klaster analiza konotativnog značenja serije fotografija. Zbornik "Dani psihologije u Zadru", 155-161.
4. Bobić, Ž. (1980). Slobodne asocijacije s obzirom na inteligenciju i neke osobine ličnosti. *Primijenjena psihologija*, 1, 193-197.
5. Bujas, Z. (1967). Graphic form of Osgood's semantic differential. *Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrabiensis*, 50, 5-13.
6. Bujas, Z., Petz, B., Krković, A. i Sorokin, B. (1961). Analysis of factors in intellectual performance under fatigue and without fatigue. *Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrabiensis*, 22-34, 11-22.
7. Bujas, Z. (1977). Neki "novi" testovi za ispitivanje intelektualnih sposobnosti. Zbornik "Dani Ramira Bujasa" 1976, 7-21.
8. Bartolović, B. i Vodanović, M. (1970). Pokušaj da se na nov način odredi konformnost odgovora dobivenih metodom slobodnih asocijacija. *Revija za psihologiju*, 1, 45-47.
9. Čevizović, M. (1991). Ekstraverzija i preferencija glazbe. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
10. Fulgosi, A. (1961). Factor analysis of M - battery. *Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrabiensis*, 22-34, 55-64.
11. Fulgosi, A. (1983). Psihologija ličnosti - teorije i istraživanja (Poglavlje: H. J. Eysenck: Dimenzionalna tipologija ličnosti.). Zagreb: Školska knjiga.
12. Gredelj, M. (1984). Analiza intelektualnih sposobnosti pod konfirmatornim modelom. Zbornik "Dani Ramira Bujasa" 1981, 165-171.
13. Izard, C. E. (1990). The substrates and functions of emotion feelings: William James and current emotion theory. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 16, 626-635.
14. Izard, C. E. (1992). Basic emotions, relation among emotions and emotion - cognition relations. *Psychological Review*, 99, 561-565.
15. Klinčević, J. (1986). Procjenjivanje emocionalnog značenja različitih kombinacija izraza lica i verbalnih poruka. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.

16. Kovačević, M. (Ur.) (1991). Psihologija, edukacija i razvoj djeteta. Zagreb: Školske novine.
17. Kovačević, M. (1973). Određivanje konkretnih dominantnih karakteristika pojmova metodom suprotstavljanja. Zbornik "Dani Ramira Bujasa" 1970/72, 165-169.
18. Krizmanić, M. (1974). Neke karakteristike novog upitnika za ispitivanje ekstraverzije - introverzije. Zbornik "Dani Ramira Bujasa".
19. Krković, A. (1975). Istraživanja Ramira Bujasa o fizikalnim uvjetima psihogalvanskog fenomena. Zbornik "Dani Ramira Bujasa" 1974, 7-17.
20. Krković, A. i Kolesarić, V. (1973). Prilog određivanju simptomatske valjanosti Pb testa i M serije. "Zbornik Dani Ramira Bujasa" 1970/72, 175-187.
21. Lazić, B. i Bačun, Đ. (1973). Razvojni aspekti granica i veza među pojmovima. Zbornik "Dani Ramira Bujasa" 1970/72, 189-194.
22. Momirović, K. i Milinković, M. (1972). The factor structure of the Bujas nonverbal and verbal intelligence series. Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrabensis, 68, 49-59.
23. Nazor, M. (1981). Analiza rješenja zadataka u Testu dominantnih obilježja primijenjenom na učenicima različite dobi. Zbornik "Dani Ramira Bujasa", 157-163.
24. Peršić, B. (1975). Mjerenje nacionalnih predrasuda grafičkim oblikom semantičkog diferencijala. Zbornik "Dani Ramira Bujasa" 1974, 57-63.
25. Profaca, B. (1983). Istraživanje stjecanja pojmova. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
26. Radošević, Z. i Krizmanić, M. (1973). Težina zadataka u Pb testu za ispitivanje inteligencije kod normalnih i shizofrenih osoba. Zbornik "Dani Ramira Bujasa" 1970/72, 195-201.
27. Rimac, I. (1984). Faktorska struktura Testa dominantnih obilježja. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet.
28. Sremec, B. (1980). Psihogalvanski fenomen u istraživanjima Zorana Bujasa. Zbornik "Dani Ramira Bujasa" 1979, 47-51.
29. Vodanović, M. (1973). Ispitivanje konformnosti slobodnih asocijacija kod mlađih i starijih osoba. Zbornik "Dani Ramira Bujasa" 1970/72.
30. Vodanović, M. (1967). Effect of fatigue on the conformity of free associations. Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrabensis, 57.
31. Vodanović, M. (1964). The speed of word recall in rested and fatigue state. Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrabensis, 38, 21-27.

BIOLOŠKA PSIHOLOGIJA II

Treći i četvrti semestar, 2+1

Autonomni živčani sustav. Funkcija AŽS općenito. Građa i funkcija simpatikusa i parasimpatikusa. Dijelovi CNS-a neposredno povezani s funkcijom AŽS - hipotalamus.

Limbički sustav. Građa. Osnovne funkcije (regulacija biotičkih potreba, čuvstava, opće razine aktivacije). Limbički sustav i pamćenje.

Endokrini sustav. O funkciji općenito. Interakcija endokrinog i živčanog sustava. Glavne žlijezde i njihova funkcija, te posljedice disfunkcije.

Biotičke potrebe. Glad (teorije regulacije uzimanja hrane). Žeđ (teorije regulacije uzimanja vode). Termoregulacija. Uloga hipotalamusa u termoregulaciji. Seksualne potrebe. Hormonalna i neuralna regulacija.

Čuvstva. Periferne fiziološke promjene koje prate čuvstva. Interpretacija perifernih promjena u okviru različitih teorija čuvstava. Centralne strukture uključene u regulaciju čuvstava.

Psihokirurgija.

Područja "nagrade i kazne".

Spavanje i budnost. Sporovalno i REM spavanje. Teorije spavanja (spavanje kao restitucija ili kao adaptivna reakcija). Neuralni mehanizmi cikličkog izmjenjivanja spavanja i budnosti. Neurotransmitska regulacija spavanja i budnosti.

Pažnja. Orijentacijski refleks. Razina živčanog sustava na kojoj se vrši selekcija informacija koje ulaze u osjetne sustave. Uloga retikularne formacije i difuznog talamo-kortikalnog projekcijskog sistema.

Učenje i pamćenje. Neurofiziološka osnova senzornog, kratkoročnog i dugoročnog pamćenja. Uloga pojedinih dijelova živčanog sustava u učenju i pamćenju.

Lateralizacija funkcija mozgovnih hemisfera. Metode za ispitivanje lateralizacije funkcija. Lijeva hemisfera. Desna hemisfera.

LITERATURA:

1. Anatomski atlas - Živčani sustav.
2. Barac, B. (1989). Neurologija. Zagreb: Školska knjiga.
3. Guyton, A. C. (1980). Temelji fiziologije čovjeka. Zagreb: Jumena.
4. Kalat, J. W. (1992). Biological psychology. Belmont: Wadsworth.
5. Kostović, I. i sur. (1989). Anatomija čovjeka - središnji živčani sustav. Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
5. Luria, A. R. (1976). Osnovi neuropsihologije. Beograd: Nolit.

PSIHOMETRIJA

Treći i četvrti semestar, 3+3

1. *Uvod*. Upoznavanje ljudi - znanstveni i neznanstveni pokušaji. Mjerenje i znanost. Struktura psihometrije.
2. *Mjerenje u psihologiji*. Problem mjerenja psihičkih stanja, osobina, procesa. Direktno i indirektno mjerenje. Mjerne skale (nominalne, ordinalne, intervalne, omjerne).
3. *Teorija testova*. Psihologija individualnih razlika. Pojava i razvoj psiholoških testova - povijesni pregled. Klasifikacije psiholoških testova. Osnovni problemi u teoriji testova. Pregled i definicija osnovnih metrijskih karakteristika.
4. *Teorija pouzdanosti*. Modeli pouzdanosti mjerenja. Determinante pouzdanosti. Metode za empirijsko određivanje pouzdanosti.
5. *Formiranje testovnih rezultata*. Tipovi testovnih rezultata. Tipovi odgovora u česticama. Statističke definicije testova snage i testova brzine. Problem pogađanja u testovima snage.
6. *Konstrukcija kompozitnih testova*. Povezanost karakteristika čestica i osobina ukupnih rezultata. Analiza i izbor zadataka. Linearne kombinacije i linearne transformacije. Osnove IRT.
7. *Valjanost rezultata psiholoških mjerenja*. Opća teorija valjanosti: pojam konstrukta. Tipologija valjanosti: sadržajna, kriterijska, konstruktiva. Kriterijska valjanost: teorija i empirijsko određivanje. Kvantitativna prognostička i dijagnostička valjanost: jednostavna i višestruka regresijska analiza. Klasifikacijski problem: analiza profila. Seleksijski problem i teorija donošenja odluka.
8. *Konstruktiva valjanost*. Apriorističko i empirijsko određivanje. Multifaktorski model strukture bruto-rezultata. Faktorska analiza: osnovni pojmovi. Multifaktorski problem: ekstrakcija faktora, rotacija, problem određivanja komunaliteta, faktorski rezultati.
9. *Vrednovanje individualnih rezultata*. Principi vrednovanja u psihometriji. Normativni i kriterijski pristup. Standardizacija testova. Izrada i upotreba psihometrijskih skala - kvantitativna interpretacija testovnih rezultata. Vrednovanje razlika među individualnim rezultatima.

LITERATURA:

1. Anastasi, A. (1988). Psychological testing (6th ed). New York: MacMillan.
2. Bujas, Z. (1964). Psihofiziologija rada. (str. 93-150). Zagreb: JAZU.
3. Bukvić, A. (1982). Načela izrade psiholoških testova. Beograd: ZINUS.
4. Cronbach, J. L. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper & Row.

5. Carmines, E. G. & Zeller, R. A. (1976). Reliability and validity assessment. London: Sage.
6. Fulgosi, A. (1979). Faktorska analiza. (Poglavljaja: 1., 5., 6., 8., 10., 11. i 22.). Zagreb: Školska knjiga.
7. Guilford, J. P. (1954). Psychometric methods. New York: McGraw-Hill.
8. Komisija za izradu standarda za pedagoško i psihološko testiranje APA (1992). Standardi za pedagoško i psihološko testiranje. Zagreb: EDUCA.
9. Krković, A. (1978). Elementi psihometrije I. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
10. Krković, A., Momirović, K. i Petz, B. (1966). Odabrana poglavljaja iz psihometrije i neparametrijske statistike. Zagreb: Društvo psihologa Hrvatske i Republički zavod za zapošljavanje.
11. Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H. (1994). Psychometric theory. New York: McGraw-Hill.

RAZVOJNA PSIHOLOGIJA I

Treći i četvrti semestar, 2+1

1. *Povijest i filozofski korijeni razvojne psihologije.* Definicije, problemi i ciljevi razvojne psihologije.
2. *Teorije čovjekova razvoja.* Psihoanalitičke (Freud, Erikson). Biheviorističke: klasične (Watson i Skinner) i teorije socijalnog učenja (Bandura). Razvojno - kognitivne teorije (Piaget, Kohlberg). Bronfenbrennerova teorija ekoloških sustava. Bowlbyjeva teorija razvoja privrženosti.
3. *Metodologija istraživanja čovjekovog razvoja.* Eksperiment, korelacijsko istraživanje, sustavno opažanje. Longitudinalni i transverzalni nacrti istraživanja.
4. *Biološke osnove ponašanja i razvoja.* Osnovni pojmovi iz genetike. Mehanizmi prijenosa nasljednih svojstava. Genetske i kromosomske anomalije. Osnove bihevioralne genetike.
5. *Utjecaj okolinskih čimbenika na razvoj.* Obitelj (odnos roditelj - dijete; odnosi među braćom). Izvan obiteljski čimbenici razvoja (vršnjaci, vrtić, nastavnici i škola, mas-mediji).
6. *Začće, prenatalni razvoj i rođenje.* Začće i faze prenatalnog razvoja. Utjecaj okolinskih čimbenika na prenatalni razvoj. Rođenje.
7. *Razvoj u prve dvije godine života.* Tjelesno-motorički razvoj. Perceptivno-kognitivni razvoj. Razvoj govora. Emocionalno-socijalni razvoj.
8. *Razvoj u predškolskog dobi (rano djetinjstvo).* Tjelesno-motorički razvoj. Kognitivni razvoj. Socijalni razvoj i razvoj ličnosti.
9. *Razvoj u srednjem djetinjstvu (rana školska dob).* Tjelesni i kognitivni razvoj. Socijalni razvoj i razvoj ličnosti.

LITERATURA:

Obvezna literatura:

1. Vasta, R., Haith, M. M. & Miller, S. A. (1998). Dječja psihologija: moderna znanost. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Dopunska literatura:

1. Furlan, I. (1981). Čovjekov psihički razvoj. Zagreb: Školska knjiga.
2. Wood, D. (1995). Kako djeca misle i uče (poglavlja 1-5). Zagreb: EDUCA.
3. Piaget, J. & Inhelder, B. (1986). Intelektualni razvoj deteta. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
4. Bandura, A. (1982). Uloga procesa učenja po modelu u razvoju ličnosti. U Proces socijalizacije kod dece. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
5. Kohlberg, L. (1982). Dijete kao filozof morala. U Proces socijalizacije kod dece. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
6. Žužul, M. (1989). Agresivno ponašanje: Psihološka analiza (Poglavlja 6 i 7). Zagreb: RZ RK SSOH.
7. Duran, M. (1995). Dijete i igra. Jastrebarsko: Naklada Slap.
8. Ribić, K. (1991). Psihofizičke razvojne teškoće (str. 18-33 i 54-61). Zadar: ITP Forum.
9. Wittig, A. F. i Belkin, G. S. (1991). Uvod u psihologiju (Poglavlja 4 i 9). Zagreb: Obrazovni centar za unutarnje poslove MUP-a RH i Fakultet kriminalističkih znanosti.
10. Čudina, M. (1987). Filogeneza i ontogeneza psihičkog života. U V. Andrilović i M. Čudina, Osnove opće i razvojne psihologije. Zagreb: Školska knjiga.
11. Crain, W. (1992). Theories of development: concepts and applications. New York: Prentice-Hall, Inc.
12. Zarevski, P. (1994). Psihologija pamćenja i učenja (Poglavlje 3). Jastrebarsko: Naklada Slap.
13. Kocijan-Hercigonja, D., Buljan-Flander, G. i Vučković, D. (1987). Hiperaktivno dijete. Jastrebarsko: Naklada Slap.

NEEKSPERIMENTALNA PSIHOLGIJSKA METODOLOGIJA

Treći i četvrti semestar, 2+0

Sličnosti i razlike eksperimentalne i neeksperimentalne psihologijske metodologije. Vrste neeksperimentalnih pristupa. Korelativni, predeksperimentalni, kvazieksperimentalni nacrti. Neeksperimentalna metodologija u temeljnim, primijenjenim i evaluativnim istraživanjima.

Korelativni pristup i zaključivanje. Transverzalni i longitudinalni nacrti.

Pred-eksperimentalni pristup. Nacrt s jednom skupinom i pred-posttest nacrti.

Kvazieksperimentalni pristup. Nacrti s neekvivalentnim skupinama. Stupanj i mogućnosti kontrole. Kauzalno zaključivanje u neeksperimentalnom pristupu. Vremenske serije. Faktori ugrožavanja nutarnje i vanjske valjanosti u neeksperimentalnim pristupima.

Uzorci i postupci uzorkovanja.

Sistematsko opažanje u prirodnim uvjetima. Uključivanje i neuključivanje opažača u procese koje opaža.

Tehnike prikupljanja podataka. Intervju. Anketa. Izrada upitnika i ček lista. Prednosti i nedostaci samoiskaza. Upotreba sekundarne dokumentacije i arhiva. Analiza sadržaja.

Planiranje, organizacija i provedba istraživanja u prirodnim uvjetima. Problem uskraćivanja odgovora i nedostajućih podataka. Kontrola načina prikupljanja podataka.

Etika u psihologijskim istraživanjima.

LITERATURA:

1. Aronson, E., Ellsworth, P. C., Carlsmith, J. M. & Gonzales, M. H. (1990). *Methods of research in social psychology*. New York: McGraw-Hill.
2. Campbell, D. T. & Stanley, J. C. (1963). *Experimental and quasiexperimental designs for research*. Boston: Houghton Mifflin.
3. Cook, T. D. & Campbell (1979). *Quasi-experimentation*. Boston: Houghton Mifflin.
4. Cooper, H. M. *Integrating research*. London: Sage.
5. Crano, D. W. & Brewer, M. B. (1986). *Principles and methods of social research*. Boston: Allyn and Bacon.
6. Henry, G. T. (1990). *Practical sampling*. London: Sage.
7. Kidder, L. H. & Judd, C. M. (1987). *Research methods in social relations*. New York: CBS Publishing.
8. Miller, D. C. (1991). *Handbook of research design and social measurement*. London: Sage.
9. Mook, D. G. (1982). *Psychological research - strategy and tactics*. New York: Harper & Row.

10. Strauss, A. & Corbin, J. (1991). Basics of qualitative research. London: Sage.
11. Drew, C. J. & Hardman, M. L. (1988). Designing and conducting behavioral research. New York: Pergamon.
12. Ajduković, D. (1982). Omladinska štampa u Hrvatskoj - analiza sadržaja "Poleta". Pitanja, 7/9, 1-32.
13. Radovi iz tekuće znanstvene periodike.

III. godište

EMOCIJE I MOTIVACIJA

Peti i šesti semestar, 2+1s

Emocije. Povijesni pregled istraživanja emocija. Karakteristike emocija. Definicije emocija. Emocije kao kategorije ili dimenzije. Klasifikacija emocija. Kako mjeriti i istraživati emocije. Individualne razlike u emocionalnim reakcijama. Nasljeđivanje emocija i učenje emocionalnog ponašanja. Organske promjene u emocionalnim stanjima. Izražavanje emocija. Tjelesne promjene i emocije. Prepoznavanje emocija. Prepoznavanje vlastitih emocija. Prepoznavanje tuđih emocija. Facijalna ekspresija i emocije. Sociokulturalni aspekti izražavanja emocija. Raspoloženja. Teorije emocija. Fiziološke teorije: James-Langeova teorija, Cannon-Bardova. Aktivacijske i kognitivne teorije: Duffyeva teorija, Schachterova teorija, Lazarusova teorija. Emocije i spoznajni procesi. Motivacijski efekti emocija.

Motivacija. Nemogućnost instiktivističkog objašnjavanja ljudskog ponašanja. Pojam motiva, potreba i nagona. Klasifikacija motiva: primarni i sekundarni. Utjecaji iskustva i učenja u formiranju motiva i nagona. Biotički motivi. Zadovoljavanje motiva. Konflikti. Vrste konflikata. Rješavanje konflikata. Frustracija i uzroci frustracije. Reagiranje na frustraciju. Teorije motivacije.

LITERATURA:

1. Worthman, C. B. & Loftus, E. F. (1992). Psychology (Poglavlja o motivaciji i emocijama). New York: McGraw-Hill, Inc.
2. Izard, C. E. & Saxton, P. M. (1988). Emotions. In R. J. Herrnstein, G. Lindsey & R. D. Luce (Eds.), Stevens handbook of experimental psychology. New York: Wiley and Sons.
3. Lazarus, R. (1990). Emotions and adaptation (odabrana poglavlja).

PSIHOLOGIJA LIČNOSTI

Peti i šesti semestar, 2+1s

Pojam i definicije ličnosti. Značenje ličnosti u sustavu psihologije. Povijest istraživanja ličnosti. Teorije i istraživanja. Obilježja suvremenih teorija ličnosti i problemi. Determinizam. Subjektivnost-objektivnost. Reaktivnost i proaktivnost. Metode istraživanja ličnosti. Psihodinamička teorija ličnost (Freud). Motivacijska teorija ličnosti (Murray). Ličnost i mozak. Personološka teorija ličnosti (Allport). Osobine i dispozicije. Humanistička teorija ličnosti (Maslow). Humanistička psihologija i samoaktualizacija. Fenomenološka teorija ličnosti (Rogers). Fenomenološki stav. Priroda čovjeka. Pojam o sebi. Kognitivna teorija ličnosti (Kelley). Konstruktivni alternativizam. Tumačenje i shvaćanje informacija.

Bihevioristička teorija ličnosti (Skinner). Ličnost kao ponašanje. Oblikovanje ponašanja. Dimenzionalna tipologija ličnosti (Eysenck). Faktorsko-analitički pristup. Faktorsko-analitička teorija ličnosti (Cattell). Faktorska struktura ličnosti. Teorija socijalne kognicije (Bandura i Mischel). Recipročni determinizam. Učenje opažanjem.

Napomena: Uz svaku od navedenih teorija izlažu se karakteristične metode istraživanja i rezultati.

LITERATURA:

1. Fulgosi, A. (1985). Psihologija ličnosti - teorije i istraživanja. Zagreb: Školska knjiga.
2. Fulgosi, A. (1994). Biološke osnove osobina ličnosti. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Pervin, L. R. (1989). Personality (odabrana poglavlja). New York: John Wiley & Sons, Inc.

RAZVOJNA PSIHOLOGIJA II

Peti i šesti semestar, 2+1

I. *Adolescencija*. 1. Različita određenja adolescentnog perioda. 2. Teorijske postavke o adolescenciji. 3. Fizički i seksualni razvoj. 4. Kognitivni razvoj (formalno operacionalno mišljenje; moralni razvoj; egocentrizam). 5. Socijalni razvoj i razvoj ličnosti (odnosi s roditeljima; odnosi s vršnjacima; školska iskustva i izbor zanimanja; psihosocijalna zrelost). 6. Psihosocijalni aspekti zdravlja mladih (emocionalne teškoće; seksualnost i uz nju vezani problemi; rizična ponašanja).

II. *Zrela dob*. 1. Fizički razvoj (fizičke promjene; senzorno i psihomotoričko funkcioniranje; zdravlje). 2. Kognitivni razvoj (sistem obrade informacija; intelektualne sposobnosti; mišljenje i rješavanje problema). 3. Socioemocionalni razvoj i razvoj ličnosti (model razvojnih kriza i istraživanja; model značajnih životnih događaja; intimni odnosi i osobni životni stil; faze razvoja obitelji; rad i slobodno vrijeme; salijentnost i konflikti uloga; teorije psihosocijalnog razvoja odraslih).

III. *Staračka dob*. 1. Biološke i socijalne teorije starenja. 2. Fizičke promjene u starosti i zdravlje. 3. Kognitivno funkcioniranje (inteligencija; učenje i pamćenje). 4. Socijalni odnosi i ličnost (teorije razvoja ličnosti i istraživanja; teorije uspješnog starenja; umirovljavanje, gubitak bračnog partnera). 5. Povijesni i društveni uvjeti zbrinjavanja starih ljudi. 6. Umiranje i smrt.

LITERATURA:

1. Papalia, D. E. & Olds, S. W. (1989). Human development (4th ed.) (pp. 339-620). New York: McGraw-Hill.
ili
2. Clarke-Stewart, A., Perlmutter, M. & Friedman, S. (1988). Lifelong human development (pp. 365-610). New York: John Willey and Sons.
3. Lacković-Grgin, K. (1994). Samopojmanje mladih. Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. Perlmutter, M. & Hall, E. (1992). Adult development and aging (2nd ed.). New York: John Willey and Sons.
ili
5. Kimmel, D. C. (1990). Adulthood and aging (3rd ed.). New York: John Willey and Sons.
ili
6. Hayslip, B. Jr. & Panek, P. E. (1993). Adult development and aging (2nd ed.). New York: Harper Collins College Publishers.

PSIHOLOGIJA OMETENIH U RAZVOJU

Šesti semestar, 2+0

- Pojam abnormalnosti (povijest, definicije)
- Opći organski i socijalni uzroci hendikepiranosti
- Uzroci, učestalost u populaciji, te osobine psihičkog funkcioniranja kod različitih skupina:
  - osobe sa smetnjama u intelektualnom funkcioniranju
  - osobe s poremećajima ponašanja
  - osobe sa smetnjama govora
  - osobe sa smetnjama sluha
  - osobe sa smetnjama vida
  - kulturalno hendikepirani
  - tjelesni invalidi
  - osobe s kroničnim bolestima

LITERATURA:

1. Ribić, K. (1991). Psihofizičke razvojne teškoće. Zadar: ITP Forum.
2. Hilton, D. (1998). Pomozimo bolesnoj djeci: Priručnik za roditelje kronično bolesne djece ili djece s teškoćama u tjelesnom i duševnom razvoju. Zagreb: Naklada Slap.
3. Lewis, R. B. & Doorlag, D. H. (1987). Teaching special students in the mainstream. Columbus: Merrill Publishing Co.
4. Mash, E. J. & Terdal, L. G. (Eds.) (1988). Behavioral assessment of childhood disorders. New York: The Guilford Press.
5. McLoughlin, J. A. & Lewis, R. B. (1986). Assessing special students. Columbus: Merrill Publishing Co.

SOCIJALNA PSIHOLOGIJA I

Peti i šesti semestar, 2+1+1

Predmet i razvoj socijalne psihologije. Teorijski i metodološki pristupi u socijalnoj psihologiji. Korelacijska i eksperimentalna istraživanja. Strukturne karakteristike i specifičnosti eksperimenta u socijalnoj psihologiji.

Socijalizacija: razlike u određenju i tumačenju. Karakteristike socijalizacijskih procesa. Socijalna interakcija. Socijalni signalni sustavi. Socijalna zavisnost kao osnova socijalizacije i socijalnog utjecaja. Internalizacija: pokušaji objašnjenja. Inhibicija i kontrola impulsa. Kognitivne razvojne teorije. Moralni razvoj. Teorije socijalnog učenja; učenje po modelu; učenje uloga; konflikt uloge(a). Odgojni postupci roditelja kao specifični agensi socijalizacije. Socijalni motivi. Afilijativni motiv. Motiv za postignućem. Agresivno ponašanje. Poslušnost i pokoravanje.

Grupni procesi (grupna dinamika): povijesni uvid u program istraživanja i metodološki pristup. Određenje i karakteristike grupe. Uvjeti nastanka i formiranja grupe. Struktura grupe. Proces i indikatori strukturiranja i integracije grupe; grupna kohezija. Norme kao standardi i regulatori ponašanja.

Odnosi unutar grupa i među grupama. Konflikti među grupama: uvjeti nastanka, postupci za ublažavanje i otklanjanje konflikata. Utjecaj grupe (socijalne situacije) na ponašanje pojedinca - socijalni utjecaj. Socijalna facilitacija. Difuzija odgovornosti. Socijalni (grupni) pritisak; konformizam. Primjena spoznaja o psihologiji grupe u praksi - opća načela.

LITERATURA:

1. Zvonarević, M. (1981). Socijalna psihologija (Poglavlja: Predmet socijalne psihologije. Sistematsko opažanje u socijalnoj psihologiji. Anketa. Intervju. Analiza sadržaja.). Zagreb: Školska knjiga.
2. Rot, N. (1983). Osnovi socijalne psihologije. (Poglavlje: Socijalizacija: Teorijski pristupi u socijalnoj psihologiji i karakteristike socijalne psihologije. Proces socijalizacije. Agensi i izvori socijalizacije. Efekti socijalizacije. Socijalizacija i motivacija). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
3. Rot, N. (1983). Psihologija grupa. (Izbor sadržaja prema programu). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
4. Krech, D., Crutchfield, R. S. & Ballachey, E. L. (1971). Pojedinac u društvu. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
5. Pennington, D. C. (1997). Osnove socijalne psihologije. (Poglavlja: Uvod. Socijalizacija I.: Rane godine. Socijalizacija II.: Proces koji traje cijeli život. Predrasude i sukobi. Društveni utjecaj. Grupe i grupni uradak). Jastrebarsko: Naklada Slap.
6. Žužul, M. (1989). Agresivno ponašanje: psihologijska analiza. Zagreb: RZ RK SSOH.
7. Lacković-Grgin, K. (1994). Samopoimanje mladih. (Poglavlja: II. Općenito o samopoimanju: Kratki prikaz značajnih teorija samopoimanja. O pojmu "self-koncepta" ili samopoimanja. Struktura samopoimanja. Samopoimanje i srodni i/ili relevantni konstrukti. Samopoimanje mladih: Samopoimanje i značajni drugi. Samopoimanje i ponašanje mladih). Jastrebarsko: Naklada Slap.

PSIHOPATOLOGIJA

Peti i šesti semestar, 2+2

- Pojam i zadaća psihopatologije
- Odnos psihologije, psihopatologije i psihijatrije
- Uzroci psihopatoloških poremećaja
- Poremećaji percepcije
- Poremećaji pamćenja
- Poremećaji mišljenja
- Poremećaji svijesti
- Emocionalni poremećaji
- Poremećaji karaktera i ličnosti
- Poremećaji voljne aktivnosti
- Poremećaji govora i pisma
- Pojedini psihopatološki sindromi

LITERATURA:

1. Hudolin, V. (1987). Socijalna psihijatrija i psihopatologija. Zagreb, Školska knjiga.

PSIHOLOGIJA RADA

Peti i šesti semestar, 3+3

Određenje psihologije rada. Pristupi racionalizaciji rada: historijski pregled. Glavni problemi suvremene psihologije rada.

Fiziološke promjene tijekom rada: radne sinergije. Ljudski faktor: osobine čovjeka koje utječu na njegov rad.

Sposobnosti: pojam i klasifikacija. Sposobnosti: praktične implikacije.

Vještine i znanja: određenje i analiza procesa stjecanja.

Izbor zanimanja i odabir kadrova: osnovni pojmovi i pristupi.

Teorije izbora zanimanja i praksa profesionalne orijentacije. Metodološke osnove profesionalne orijentacije i selekcije. Upoznavanje zahtjeva rada: analiza poslova i zanimanja
Upoznavanje ljudi: testovi sposobnosti i upitnici ličnosti. Upoznavanje ljudi: intervju, biografski upitnik, radna proba

Validacija postupaka za odabir kadrova. Problem kriterija radne uspješnosti. Strategije donošenja kadrovskih odluka. Procjenjivanje uspješnosti radnika. Profesionalno obrazovanje: pojmovi i modeli. Profesionalno obrazovanje: praktični postupci.

Umor i drugi opći faktori koji utječu na produktivnost. Sigurnost na radu: ljudske pogreške i prevencija nesreća.

Motivacija za rad: osnovna objašnjenja. Motivacija za rad: sadržajne i procesne teorije.

Zadovoljstvo u poslu: značenje rada u životu pojedinca.

Procjenjivanje poslova i psihološki aspekti raspodjele plaća.

Međuljudski odnosi u organizaciji. Upravljanje ljudskim resursima: zaključni osvrt.

LITERATURA:

1. Bujas, Z. (1964). Osnove psihofiziologije rada. Zagreb: Izdavački zavod JAZU.
2. Landy, F. J. (1985). Psychology of work behavior (3rd ed.). Homewood, Ill: Dorsey Press.
3. Petz, B. (1987). Psihologija rada. Zagreb: Školska knjiga.
4. Šverko, B. (1997). Psihologijske osnove odabira osoblja. Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu (u pripremi, u HTML formatu).
5. Warr, P. (Ed.) (1995). Psychology at work (4th ed.). London: Penguin.
6. Sedam izvornih radova po izboru studenta.

IV. godište

SOCIJALNA PSIHOLOGIJA II

Sedmi i osmi semestar, 2+1+1

Osnovni pravci razvoja u socijalnoj psihologiji.

Istraživanja stavova kroz tri faze. Teorije konzistencije (Heiderova teorija balansa, teorija kongruentnosti Osgooda i Tannenbauma, Festingerova teorija kognitivne disonance).

Teorija psihološke reaktivnosti (Brehm).

Odnos stavova i ponašanja: postoji li povezanost, pod kojim uvjetima, koji su procesi u osnovi te veze. Stereotipi i predrasude.

Socijalna percepcija. Stvaranje impresija.

Teorije atribucije (teorija korespondentnog zaključivanja, Kelleyev model atribucije kauzalnosti, Weinerova teorija atribucije postignuća). Pristranosti u atribuiranju; razlika promatrač-akter.

Opažanje sebe (Bem). Socijalna komparacija. Atribucija emocija. Primjena spoznaja o atribuciji: suvišno opravdanje, pogrešna atribucija uzbuđenja, atribucija bola, atribucijska terapija.

SYMLOG - sustav za opažanje socijalne interakcije. Interpersonalna privlačnost: prijateljstvo, ljubav. Prosocijalno ponašanje.

LITERATURA:

1. Zvonarević, M. (1981). Socijalna psihologija. (Poglavlja: Stavovi i shvaćanja, Psihologija propagande, Masovno ponašanje). Zagreb: Školska knjiga.
2. Rot, N. (1983). Osnovi socijalne psihologije. (Poglavlje: Socijalni stavovi). Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
3. Rot, N. (1982). Znakovi i značenja. Beograd: Nolit.
4. Krech, D., Crutchfield, R. S. & Ballachey, E. L. (1971). Pojedinač u društvu. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
5. Prišlin, R. (1990). Provjera hipoteze o ortogonalnosti Symlog dimenzija. Primijenjena psihologija, 11, 201-211.
6. Prišlin, R. (1991). Kada se i kako naše ponašanje slaže s našim stavovima? U V. Kolesarić, M. Krizmanić i B. Petz (Ur.), Uvod u psihologiju. Zagreb: GZH.
7. Pennington, D. C. (1997). Osnove socijalne psihologije. (Poglavlja: Stavovi i promjena stava. Socijalna spoznaja I. i II. Međuljudska privlačnost. Neverbalna komunikacija i međuljudsko ponašanje.). Jastrebarsko: Naklada Slap.
8. Raboteg-Šarić, Z. (1995). Psihologija altruizma. Zagreb: Alinea.
9. Taylor, S. E., Peplan, L. A. & Sears, D. O. (1994). Social psychology. (Poglavlja: Person perception. Attribution. Interpersonal attraction. Prosocial behavior.). New Jersey: Prentice-Hall.
10. Worchel, S., Cooper, J. & Goethals, G. R. (1991). Understanding social psychology. (Poglavlja: Social cognition. Knowing the self. Attraction and close relationships. Prejudice and stereotypes.).

KLINIČKA PSIHOLOGIJA

Sedmi i osmi semestar, 2+2

Definicija područja i discipline, kratki povijesni uvod u razvoj kliničke psihologije, područja rada kliničkog psihologa.

Modeli abnormalnog i normalnog doživljavanja i ponašanja, statistička abnormalnost, psihosocijalna abnormalnost i kriteriji, problemi dijagnoze i klasifikacije (metrijski, socijalni); biomedicinski pristup, psihodinamski pristup, socijalnokulturalni pristup, humanistički pristup, prednosti i nedostaci pojedinih pristupa, rezultati provjere.

Primjena saznanja eksperimentalne i socijalne kognitivne psihologije u području kliničke, istraživanja subliminalne percepcije, ograničenja samoiskaza, svjesna kontrola ponašanja - rezultati istraživanja, kontrolirano i nekontrolirano ponašanje, teorije emocija (Schachter, Lazarus, Weiner), kauzalne atribucije i naučena bespomoćnost (Abramson-Seligman).

Procesiranje informacija, anksioznost i depresija, kognitivna trijada u depresiji, sheme, Beckova teorija depresije i anksioznosti, socijalno-kognitivna teorija depresije (Oatley i Bolton), Kuiperova teorija depresije, shema samopoimanja, rezultati istraživanja; efekti tumačenja i atribucija, promjene atribucija s ciljem uklanjanja nekih neprilagođenih oblika doživljavanja i ponašanja, opća generalizirana očekivanja - lokus kontrole, specifična očekivanja, očekivanja efikasnosti.

Psihodiagnostika, procjenjivanje ličnosti u kliničkoj situaciji, usporedba različitih teorija ličnosti: sličnosti i razlike, klinički intervju, tehnike opažanja, problemi opažanja i mjerenja u kliničkoj situaciji, skale procjene u kliničkoj situaciji, upitnici i inventari ličnosti, projektivne tehnike.

LITERATURA:

1. Kazdin, A. E. (1992). Research and design in clinical psychology. Boston: Allyn & Bacon.
2. Stern, R. & Drummond, L. M. (1991). The practice of behavioural and cognitive psychotherapy. Oxford: Oxford University Press.
3. Berger, J. (1984). Psihodiagnostika. Beograd: Nolit.
4. Berger, J., Biro, M. i Hrnjica, S. (1990). Klinička psihologija. Beograd: Naučna knjiga.
5. 20 izvornih radova po vlastitom izboru.

PSIHOLOGIJA OBRAZOVANJA

Sedmi i osmi semestar, 2+2

- I. *Uvod*. Što je obrazovanje? Ciljevi i predmet psihologije obrazovanja. Psihološka spremnost djeteta za polazak u školu.
- II. *Učenje*. 1. Usporedba kognitivnih i bihevioralnih teorija učenja. 2. Procesi učenja (pamćenje, zaboravljanje, obnavljanje, transfer).
- III. *Metode učenja i poučavanja*. 1. Tehnike i strategije učenja. 2. Tehnike i strategije poučavanja. 3. Poučavanje specifičnih sadržaja: čitanje (fluentnost i razumijevanje); pisanje; rješavanje matematičkih problema; znanstveno zaključivanje.
- IV. *Konativni aspekti učenja*. 1. Motivacija - vanjski činitelji. 2. Motivacija - unutrašnji činitelji. 3. Ispitna anksioznost - strah od škole. 4. Kognitivni stilovi.
- V. *Mjerenje i procjenjivanje znanja*. 1. Subjektivne metode procjene znanja i izvori pristranosti. 2. Objektivne metode procjene znanja. 3. Normativni i kriterijski testovi znanja.
- VI. *Razredni procesi*. 1. Osobine razreda. 2. Očekivanja nastavnika. 3. Planiranje i izvođenje nastave u razredu. 4. Socijalna klima u razredu (interakcija i odlučivanje).
- VII. *Zaključak - psiholog u školi*. Pregled područja rada školskog psihologa. Ispitivanje psiholoških osobina učenika. Rad s posebnim učenicima (djeca s teškoćama u učenju i nadareni učenici). Individualno savjetovanje učenika i roditelja. Rad s nastavnicima (u planiranju nastave i evaluaciji znanja). Profesionalna orijentacija.

LITERATURA:

Obvezna literatura:

1. Andrić, V. i Čudina, M. (1991). Psihologija nastave i učenja. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bujas, Z. i sur. (1953). Eksperimentalni prilog psihologiji takmičenja u osnovnoj školi. Acta Instituti Psychologici Universitatis Zagrabiensis.
3. Car, I. (1965). Kriterij ocjenjivanja i intelektualni nivo razreda. Pedagoški rad, br. 3-4.
4. Grgin, T. (1986). Školska dokimologija. Zagreb: Školska knjiga.
5. Ostojčić, A. i Bujas, Z. (1969). Kakav raspon znanja pokrivaju nominalno iste ocjene? Pedagoški rad, 1-2.
6. Pastuović, N. (1991). Osnove psihologije edukacije. U V. Kolesarić, M. Krizmanić i B. Petz (Ur.), Uvod u psihologiju. Zagreb: GZH.
7. Zarevski, P. (1994). Psihologija pamćenja i učenja. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Dopunska literatura:

1. Cronbach, V. (1978). Educational psychology. New York: McGraw-Hill.
2. Čudina, M. (1991). Psihologija nadarenih. Zagreb: Školska knjiga.
3. Hitrec, G. (1990). Kako pripremiti dijete za prvi razred. Zagreb: Školska knjiga.
4. Kovačević, M. (Ur.) (1991). Psihologija, edukacija i razvoj djeteta. Zagreb: Školske novine.
5. Pečjak, V. (1981). Psihologija saznavanja. (Poglavlje: Učenje i pamćenje). Sarajevo: Svjetlost.
6. Šoljan, N. i Kovačević, M. (Ur.) (1991). Kognitivna znanost. Zagreb: Školske novine.

POVIJEST PSIHLOGIJE

Sedmi i osmi semestar, 2+0

Razmišljanja i shvaćanja o ljudskoj prirodi i ljudskom načinu funkcioniranja - tradicionalni problemi shvaćanja i tumačenja čovjeka. Razdoblje neznanstvene (filozofske) psihologije. Razdoblje predznanstvene psihologije. Razdoblje znanstvene psihologije.

Koncepcije o ljudskoj prirodi u primitivno doba. Animizam i dualizam. Koncepcije o čovjeku u grčkoj filozofiji. Demokrit i materijalistički monizam. Platon: racionalizam i filozofski dualizam. Aristotel i prirodoznanstveno objašnjenje ljudskih funkcija. Skeptici i epikurejci. Razdoblje srednjeg vijeka: zaboravljeni Aristotel.

Renesansa i humanizam. Pojava i razvoj znanosti (astronomija, fizika, kemija, biologija i medicina). Descartes, Leibnitz i Spinoza. Asocijacionistička i empirijska psihologija (Hobbes, Locke, Hume, Berkeley, Hartley). Duhoznanstvena psihologija i psihologija duševnih moći. Kant, Herbart. Razvijeni asocijacionizam.

Pojava znanstvene (eksperimentalne) psihologije. Evolucionizam. Strukturalistička psihologija i Würzburgska škola. Američka psihologija i W. James. Gestalt psihologija.

Bihevizizam i neobihevizizam. Humanistička psihologija.

LITERATURA:

1. Murphy, G. (1963). Istorijski uvod u savremenu psihologiju. Beograd: Savremena škola.
2. Leahy, T. H. (1992). A history of psychology. New Jersey: Prentice-Hall.
3. Pečjak, V. (1981). Stvaranje psihologije. Sarajevo: Svjetlost.

PROGRAMI IZBORNIH PREDMETA I KOLEGIJA

Dvosemestralni

ORGANIZACIJSKA PSIHOLOGIJA

1. *Priroda organizacije*. Organizacijske teorije: klasične, neoklasične i suvremene. Podsystemi u organizaciji: tehnički, sociotehnički, socijalni.
2. *Pojedinac u organizaciji*. Teorije o ljudskoj prirodi u organizacijskoj okolini. Razvojne faze u odnosu pojedinca i organizacije: izbor, ulazak, adaptacija, napredovanje, izlazak.
3. *Psihologija radne grupe*. Vrste i razvoj radnih grupa. Struktura radnih grupa. Socijalni procesi u radnoj grupi. Grupne determinante produktivnosti i zadovoljstva članova.
4. *Odlučivanje u organizaciji*: kognitivni i socijalni aspekti
5. *Rukovođenje*. Priroda rukovodećeg položaja u organizaciji. Teorije rukovođenja: rukovođenje kao osobina ličnosti, rukovođenje kao stil ponašanja, kontigencijske teorije rukovođenja
6. *Socijalne vještine i rukovođenje*. Neke profesionalne socijalne vještine; rukovođenje kao socijalna vještina; uvježbavanje socijalnih vještina.
7. *Komunikacije u organizaciji*. Vrsta i uloga komunikacija u organizaciji; Teškoće u komuniciranju; Poboljšanja u sustavu komuniciranja.
8. *Sukobi u organizaciji*. Vrste sukoba; Uzroci sukoba i sudionici u sukobima; Rješavanje konfliktnih situacija u organizaciji.
9. *Organizacijske promjene i razvoj*. Definiranje organizacijskih ciljeva; organizacijsko planiranje.
10. *Individualne reakcije na socijalno iskustvo u organizaciji*. Zadovoljstvo poslom i radne vrijednosti; organizacijski stres i izgaranje na poslu; načini za smanjenje organizacijskog stresa.

LITERATURA:

Obvezna literatura:

1. Bahtijarević - Šiber, F. i sur. (1991). Organizacijska teorija. Zagreb: Informator.
2. Obradović, J. (1982). Psihologija i sociologija organizacije. (Poglavlja: 1., 2. i 3.). Zagreb: Školska knjiga.
3. Perko - Šeparović, I. (1985). Teorija organizacije. Zagreb: Školska knjiga.
4. Petz, B. (1987). Psihologija rada. (Poglavlje 11). Zagreb: Školska knjiga.
5. Vizek - Vidović, V. (1990). Stres u radu. Zagreb: SSOH.

Dopunska literatura:

1. Jokić, B. (1994). Poduzeće u promjeni. Zagreb: Alinea.
2. Ivanchevic, J. & Matteson, M. (1990). Organizational behavior and management. Boston: BPI Irwin.
3. Morhead, G. & Griffin, R. (1989). Organizational behavior. Boston: Houghton-Mifflin Co.

ERGONOMSKA PSIHOLOGIJA

1. *Uvod*. Određenje ergonomije i povijesni razvoj. Ergonomska psihologija i suvremeni rad.
2. *Sustav čovjek-stroj*. Pojam sustava i osnovne karakteristike. Značaj sustavskog pristupa. Vrste sustava: manuelni, mehanizirani i automatizirani. Planiranje i razvoj sustava.
3. *Čovjek kao komponenta sustava*. Čovjek kao spona između signalnih i upravljačkih uređaja stroja. Osnovne funkcije operatora: primanje, pohrana i prerada informacija, donošenje odluka i poduzimanje akcija. Tipični zadaci suvremenih operatora: kodiranje, pretraživanje i detektiranje, motrenje, slijeđenje. Teorija informacije i informacijska analiza čovjekovih mogućnosti i ograničenja.
4. *Oblikovanje obavijestnih uređaja*. Tehnički, estetski i ergonomijski zahtjevi pri oblikovanju predočnika. Čitljivost alfanumeričkih oznaka. Analogni i digitalni indikatori. Auditivna i taktilna zamjena za vizuelne indikatore. Signalizatori (javljala): osnovni tehnopsihofiziološki zahtjevi uspješne signalizacije, auditivna i vizuelna signalizacija. Oblikovanje piktograma.
5. *Oblikovanje upravljačkih uređaja*. Anatomski i psihologijski zahtjevi. Vrste upravljalna i njihov izbor. Kodiranje upravljalna. Otpor upravljalna. Odnos između pomaka i učinka upravljalna. Smjer pokretanja upravljalna: problem kompatibilnosti.
6. *Oblikovanje radnog mjesta i metoda rada*. Inženjerska antropometrija i optimalne dimenzije radnog mjesta. Raspoređivanje alata i radnih pomagala. Sučelja: grupiranje i raspoređivanje signalnih i upravljačkih uređaja. Racionalizacija pokreta. Projektiranje poslova: motivacijski aspekti oblikovanja rada.
7. *Oblikovanje okoline u kojoj se rad odvija*. Osvjetljenje. Buka. Temperatura, vlažnost i kretanje zraka. Onečišćenje zraka. Zračenja. Akceleracija i vibracije. Smjenski rad. Stres pri radu: fiziološki i psihološki učinci nepovoljnih uvjeta rada. Standardi i preporuke za organizaciju.

LITERATURA:

1. Bridger, R. S. (1995). Introduction to ergonomics. New York: McGraw-Hill.
2. Osborne, D. E. (1987). Ergonomics at work. New York: Wiley.
3. Sanders, M. S. & McCormick, E. J. (1993). Human factors in engineering and design (7th ed.). New York: McGraw-Hill.
4. Štajnberger, I. (1980). Čovek u automatizovanom sistemu - inženjerska psihologija. Beograd: Nolit.
5. Wickens, C. D. (1992). Engineering psychology and human performance (2nd ed.). New York: Harper Collins Pub.
6. Sedam izvornih radova po vlastitom izboru.

FORENZIČKA PSIHOLOGIJA

Područje forenzičke psihologije. Povijesni osvrt na razvoj forenzičke psihologije.

Psihologija i pravo. Područje primjene psihologije u pravu.

Kriminalitet i delinkvencija. Pravna i socijalno psihološka osnova. Krivična odgovornost.

Maloljetnička delinkvencija i delinkventno ponašanje u dječjoj dobi: legalni i psihološki aspekti. Teorijski pristupi. Istraživanja: metodološki problemi i pristupi; nalazi. Društvena reakcija: sudski postupci i odgojne mjere za maloljetnike.

Mogućnost prognoze delinkventnog ponašanja. Strategija planiranja i provođenja preventivnih akcija.

Psihologija u izvršenju kazni i odgojnih mjera (penološka psihologija). Psihosocijalna klima u penalnim ustanovama.

Psihološki i socijalno psihološki aspekti sudskog procesa i sudionika u postupku.

Psihološka osnova svjedočenja i iskaza. Testovi svjedočenja: metodološki postupci, nalazi i mogućnosti njihove primjene. Pristupi i postupci u provjeri vjerodostojnosti iskaza. Iskaz djece.

Presuđivanje ("sentencing"): istraživanja procesa donošenja sudskih odluka u krivičnim postupcima.

Primjena psihologije u području građanskog prava.

Primjena psihologije i profesionalna uloga psihologa u domeni suđenja - mogućnosti i postojeća praksa.

LITERATURA:

1. Janković, I. i Pešić, V. (1981). Društvene devijacije. (Poglavlje: Kritika socijalne patologije). Beograd: Viša škola za socijalne radnike.
2. Zvonarević, M. (1981). Socijalna psihologija. (Poglavlje: Socijalna psihologija i kriminalitet). Zagreb: Školska knjiga.
3. Bajer, M. i Kljaić, S. (1990). Kasniji životni put delikventne djece. (Poglavlja: 9., 10. i 11.). Zagreb: SSOH.
4. Ajduković, D. i Ajduković, M. (1991). Alternativne sankcije: putevi smanjenja zatvorske populacije. Penološke teme, 6, 1-4, 47-56.
5. Zarevski, P. (1991). Pamćenje i vjerodostojnost svjedočenja. Penološke teme, 6, 1-4, 57-77.
6. Ajduković, M. (1995). Psihologijski aspekti donošenja odluka u kaznenom postupku. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 2, (2), 292-307.
7. Palys, T. S. & Divorski, S. (1984). Judicial decision-making: An examination of sentencing disparity among Canadian provincial court judges. In Mueller et al., Psychology and Law (pp. 333-344). New York: John Wiley & Sons.
8. Kljaić, S. i Prišlin, R. (1984). Stuktura rezultata u verbalnim i neverbalnim testovima WISC kod delinkventne djece. Primijenjena psihologija, 5, 1-2, 1-6.
9. Steller, M. & Boychuk, T. (1992). Children as witnesses in sexual abuse cases: investigative interviewing and assessment techniques. In H. Dent & R. Flin, Children as witnesses. (pp. 47-71). New York: Wiley & Sons.

PRIMIJEJENA SOCIJALNA PSIHOLOGIJA

Mogućnosti predikcije ponašanja na temelju socio-psiholoških teorija i modela. Istraživanja i programi usmjereni na promjenu rizičnih ponašanja u različitim područjima (vožnja automobila, zdravstveno rizična ponašanja, spolna ponašanja, AIDS, itd.).

Psihosocijalna klima. Koncept, ocjenjivanje i upotreba.

Socijalno pregovaranje, posredovanje, rješavanje sukoba.

Ispitivanja javnog mnijenja, stavovi i predikcija ponašanja glasača.

Primjena socijalnog uvjeravanja.

Socio-psihološki faktori interpersonalne privlačnosti.

Socijalno ponašanje i faktor spola. Partnerski odnosi.

LITERATURA:

1. Ajduković, D. (Ur.) (1993). Psihološke dimenzije progonstva. Zagreb: Alinea.
2. Ajduković, D., Ajduković, M. i Prišlin, R. (1991). AIDS i mladi - psihosocijalne dimenzije. Zagreb: Medicinska naklada.
3. Calhoun, J. F. & Acocella, J. R. (1990). Psychology of adjustment and human relationships. New York: McGraw-Hill.
4. Cavadino, M. & Dignan, J. (1992). The penal system. London: Sage.
5. Eagly, A. H. & Chaiken, S. (1993). The psychology of attitudes. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
6. Stephenson, G. M. & Davis, J. H. (1981). Progress in applied social psychology. Chichester: Wiley.
7. Mays, V. M., Albee, G. W. & Schneider, F. S. (Eds.) (1989). Primary prevention of AIDS - psychological approaches. London: Sage.
8. Ajduković, M. (1997). Grupni pristup u psihosocijalnom radu. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
9. Myers, D. G. (1993). Social psychology (Odabrana poglavlja). New York: McGraw-Hill.
10. Milgram, S. (1992). The individual in a social world. New York: McGraw-Hill.
11. Radovi iz tekuće znanstvene i primijenjene periodike.

GRUPNI TRETMAN

Određenje grupnog tretmana. Grupni tretman kao proces olakšavanja ostvarivanja osobnih i socijalnih potreba, te rješavanja poteškoća socijalnog funkcioniranja kroz ciljane grupna iskustva. Grupa kao okruženje i način postizanja tretmanskih ciljeva pojedinca. Odnos grupnog rada s grupnom psihoterapijom i obiteljskom terapijom. Vrste tretmanskih grupa. Grupe za samopomoć. Ostale karakteristike tretmanskih grupa: otvorene - zatvorene, vremenski ograničene, s dobrovoljnim - nedobrovoljnim sudjelovanjem.

Planiranje grupnog rada. Elementi planiranja: svrhe i ciljevi grupe, potencijalni članovi, način okupljanja i motiviranja, način vođenja i drugo. Procjenjivanje potreba, osobina i socijalnih vještina članova grupe. Značaj principa homogenosti i heterogenosti osobina članova pri sastavljanju grupe.

Faze grupnog rada. Određivanje i specifičnosti osnovnih faza grupnog rada (početna, središnja i završna faza) s posebnim težištem na očekivanjima, potrebama i emocionalnim reakcijama članova. Specifičnosti uloge voditelja u pojedinim fazama. Veza između grupnog rada i spoznaja iz socijalne psihologije o procesu razvoja grupne dinamike.

Postizanje osobnih i grupnih ciljeva. Tehnike i metode grupnog rada koje olakšavaju postizanje individualnih i grupnih ciljeva (modeliranje, igranje uloga, povratne informacije u grupnom tretmanu i dr.). Učešće vještina rješavanja problema. Kreativno rješavanje sukoba. Neke specifičnosti grupne dinamike (sukobi, stres, dosada) i kako ih iskoristiti za ostvarivanje individualnih i grupnih ciljeva. Neke specifičnosti grupne strukture i uloga članova tretmanske grupe ("žrtveni jarac", monopolist i dr.).

Vrednovanje učinaka grupnog rada. Kako koristiti pojedine modele, metode i tehnike istraživanja u vrednovanju učinaka grupnog tretmana. Kriteriji učinkovitosti grupnog tretmana.

Područja primjene. Specifičnosti grupnog rada s djecom, adolescentima, starijim osobama, osobama s problemima ponašanja (npr. delinkventna mladež, roditelji koji zlostavljaju djecu isl.). Specifičnosti grupnog tretmana u kriznim situacijama. Uloga roditelja u radu sa specifičnim skupinama.

LITERATURA:

1. Ajduković, M. i Pećnik, N. (1994). Nenasilno rješavanje sukoba. Zagreb: Alinea.
2. Heap, K. (1985). Group work process: theory and practice. Oxford: Oxford University Press.
3. Janković, J. (1995). Male kreativne socijalizacijske skupine. U M. Ajduković (Ur.), Poremećaji u ponašanju djece - stradalnika rata. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
4. Ajduković, M. (1997). Grupni pristup u psihosocijalnom radu. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

PRIMIENJENA RAZVOJNA PSIHOLOGIJA

Psihodijagnostički rad psihologa (psihodijagnostičke tehnike za djecu i omladinu): tehnike sistematskog opažanja; projektivne tehnike; upitnici ličnosti; sociometrijska tehnika; razvojni (baby) testovi; testovi inteligencije; Piagetove tehnike za ispitivanje kognitivnog i moralnog razvoja; testovi govorne razvijenosti.

Rad psihologa na poticanju psihičkog razvoja: kognitivnog razvoja; razvoja pozitivne slike o sebi i samopoštovanja; razvoja socijalnih vještina.

Psihološki tretman: primjena pozitivnih disciplinarnih postupaka; rad s djecom s emocionalnim poremećajima; rad s djecom s poremećajima u ponašanju; rad s djecom s problemima u učenju.

LITERATURA:

1. Sattler, J. M. (1990). Assessment of children. San Diego: J. M. Sattler Publisher.
2. Mash, E. J. & Terdal, L. G. (Eds.) (1988). Behavioral assesment of childhood disorders. New York: The Guilford Press.
3. Gulotta, T. P., Adams, G. R. & Montemayor, R. (1990). Developing social competences in adolescents. London: Sage Publications.
4. Goleman, D. (1997). Emocionalna inteligencija. Zagreb: Mozaik knjiga.
5. Napan, K. (1994). Kako djelotvorno raditi s ljudima. Zagreb: Alinea.
6. Ajduković, M. (1997). Grupni pristup u psihosocijalnom radu. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
7. Bunčić, K., Ivković, Đ., Janković, J. i Penava, A. (1993). Igram do sebe. Zagreb: Alinea.
8. Bašić, J., Hudina, B., Koller-Trbović, N. i Žižak, A. (1993). Integralna metoda - priručnik. Zagreb: Alinea.
9. Janković, J. (1994). Sukob ili suradnja. Zagreb: Alinea.
10. Ajduković, M. i Pećnik, N. (1993). Nenasilno rješavanje sukoba. Zagreb: Alinea.
11. Uzelac, M., Bognar, L. i Bagić, A. (1994). Budimo prijatelji - priručnik odgoja za nenasilje i suradnju. Zagreb: Slon.
12. Cvetković-Lay, J. (1995). Ja hoću i mogu više. Zagreb: Alinea.
13. Cvetković-Lay, J. i Sekulić-Majurec, A. (1998). Darovito je, što ću s njim? Zagreb: Alinea.
14. Janković, J. (1996). Pristupanje obitelji. Zagreb: Alinea.
15. Kempler, W. (1994). Načela obiteljske geštalt-terapije. Zagreb: Alinea.
16. Jull, J. (1995). Razgovori s obiteljima - perspektive i procesi. Zagreb: Alinea.
17. Jull, J. (1996). Vaše kompetentno dijete. Zagreb: Educa.
18. Gosser, D. C. (1994). Restitucija - preobrazba školske discipline. Zagreb: Alinea.
19. Janković J. (1997). Zločesti đaci - genijalci. Zagreb: Alinea.
20. Neill, S. (1996). Neverbalna komunikacija u razredu. Zagreb: Educa.
21. Winkel, R. (1996). Djeca koju je teško odgajati. Zagreb: Educa.
22. Good, E. P. (1995). Kako pomoći klincima da si sami pomognu. Zagreb: Alinea.
23. Sullo, R. A. (1995). Učite ih da budu sretni. Zagreb: Alinea.
24. Pregrad, J. (Ur.) (1996). Stres, trauma, oporavak. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
25. Ajduković, D. (Ur.) (1995). Programi psihosocijalne pomoći prognoj i izbjegloj djeci. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
26. Ajduković, M., Janković, J., Horvat-Kutle, S. i Žižak, A. (1995). Prevencija poremećaja u ponašanju kod djece stradalnika rata. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
27. Barath, A. i sur. (1994). Korak po korak do oporavka. Zagreb.
28. Ayalon, O. i Lahad, M. (1995). Spasimo djecu i BASIC-Ph. Zagreb: Školska knjiga.
29. Kocijan-Hercigonja D. (1997). Hiperaktivno dijete. Jastrebarsko: Naklada Slap.

PSIHOLOŠKA PROCJENA DJECE

Povijesni pregled.

Osnovne značajke procesa psihološke procjene: a) Utvrđivanje opsega psihološke procjene; b) Utvrđivanje svrhe i ciljeva procjene; c) Izbor postupaka i instrumenata; d) Dijagnoza i klasifikacija.

Specifične strategije psihološke procjene: a) Intervju. b) Opažanje. c) Skale procjene. d) Procjene vršnjaka. e) Testovi i upitnici. f) Projektivne tehnike.

Procjena intelektualnog statusa: a) Dojenačka dob. b) Predškolska dob. c) Školska dob i adolescencija.

Procjena temperamenta i ličnosti. Procjena vizualno-motorne precepcije. Procjena problema u ponašanju. Specifičnosti psihološke procjene djece s razvojnim teškoćama.

Pisanje izvještaja. a) Opći oblik izvještaja. b) Organiziranje podataka prikupljenih procjenom c) Uobičajene pogreške i kako ih izbjeći.

Etička pitanja psihološke procjene.

LITERATURA:

1. Sattler, J. M. (1990). Assessment of children. San Diego: J. M. Sattler Publisher.
2. Blau, T. H. (1991). The psychological examination of the child. New York: John Wiley and Sons, Inc.
3. Ollendick, T. H. & Hersen, M. (1985). Child behavioral assessment: principles and procedures. Oxford: Pergamon Press.
4. Sattler, J. M. (1982). Assessment of children's intelligence and special abilities. Boston: Allyn and Bacon, Inc.
5. Lewis, M. & Miller, S. M. (1990). Handbook of developmental psychopathology. New York: Plenum Press.

EKOLOŠKA PSIHOLOGIJA

Bihevioralni pristup pitanjima čovjekove okoline. Problemi i definicije ekološke psihologije. Razvoj discipline. Dodirne točke s drugim disciplinama. Metodološke specifičnosti. Pragmatična orijentacija u metodama ekološke psihologije. Načini prikupljanja podataka u istraživačke i praktične svrhe. Teorijski pristupi i modeli odnosa čovjeka i okoline. Determinizam i interakcionalizam. Okolinski stresori. Problem doživljene kvalitete okoline. Socijalni indeksi kvalitete okoline. Indeksi percipirane kvalitete okoline. Percepcija i kognicija svakodnevnog okoline. Kognitivne mape. Percepcija okolinskih opasnosti i ponašanje ljudi u nesrećama i katastrofama. Panika. Socijalne dimenzije svakodnevnog prostora. Osobni prostor, zbijenost i privatnost. Problemi ostvarivanja potrebe za privatnošću u zatvorima i drugim institucijama. Razvoj i funkcije teritorijalnog ponašanja čovjeka. Teritorijalnost u nepovoljnim životnim uvjetima. Život u urbanoj okolini. Psihosocijalni aspekti stambene okoline. Posebne potrebe starijih i djece. Hipoteza "branjivog prostora" i vandalsko ponašanje. Posljedice prisilnog preseljenja uslijed rekonstrukcije gradova. Adaptativno ponašanje u različitim okolinama. Prilagođavanje zahtjevima okoline i prilagođavanje okoline potrebama čovjeka. Planiranje okoline. Odnos spram prirodnih neobnovljivih resursa.

LITERATURA:

1. Ajduković, D. (1984). Psiholgijski problemi istraživanja kvalitete stanovanja. Zbornik radova "VI Dani psihologije", (str. 47-54). Zadar: Filozofski fakultet.
2. Ajduković, D. (1984). Psiholgijski pogled na jedan aspekt društvene krize. *Primijenjena psihologija*, 5, 244-247.
3. Ajduković, D. (1988). A contribution to the methodology of personal space research. *Psychologische Beiträge*, 30, 198-208.
4. Ajduković, D. i Bistović, E. (1987). Prilog grafičkoj metodi istraživanja kognitivnih prostornih mapa. *Revija za psihologiju*, 17, 67-80.
5. Ajduković, D. (1991). Čovjekova okolina i psihologija. U V. Kolesarić, M. Krizmanić i B. Petz (Ur.), *Uvod u psihologiju* (str. 449-509). Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
6. Ajduković, D. i Čorkalo, D. (1992). Empirijsko utvrđivanje simbola grada. *Socijalna ekologija*, 1, 309-320.
7. Čaldarević, O. (1985). *Urbana sociologija*. Zagreb: Školska knjiga.
8. Čorkalo, D. (1992). Psiholgijski aspekti istraživanja percepcije opasnosti. *Socijalna ekologija*, 1, 63-81.
9. Despotović, M. (1985). Važnost i zadovoljstvo stanovanjem kao odraz subjektivne kvalitete stanovanja. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
10. Gjurgjan, K. (1989). Neke dimenzije prostornog ponašanja kod predškolske djece - prilog ispitivanju teritorijalnosti kod čovjeka. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.

11. Juzbašić, B. (1986). Ispitivanje važnosti pojedinih elemenata stanovanja za kvalitetu stanovanja. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
12. Lučenčić, S. (1992). Percipirana kvaliteta stanovanja u studentskom domu s obzirom na neke stambene potrebe studenata. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
13. Lynch, K. (1960). The image of a city. Cambridge, MA: M.I.T. Press. [Lynch, K. (1974). Slika jednog grada. Beograd: Građevinska knjiga].
14. Marušić, O. (1992). Uradak i doživljaj zbijenosti u uvjetima povećane sociospacijalne gustoće. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
15. Rašić, T. (1987). Pokušaj mjerenja reakcije ispitanika pri povredi osobnog prostora. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.
16. Trstenjak, A. (1984). Ekološka psihologija. Ljubljana: ČGP Delo.
17. Vuksan, H. (1992). Percepcija psihosocijalne klime kod učenica smještenih u đlačkom domu. Diplomski rad, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu.

FILOZOFIJA PSIHLOGIJE

Analitička filozofija i filozofija znanosti. Rađanje suvremene filozofije znanosti. Ilustracija osnovnih tema rasprave: znanstveni zakon, objašnjenje, induktivni zaključak, uzročnost, provjera teorija, razgraničenje znanosti i pseudo - znanosti.

Problemi vezani uz pojedine znanstvene discipline i razvijanje posebnih filozofija znanosti: filozofija fizike, filozofija društvenih znanosti, filozofija biologije, filozofija psihologije.

Nastanak filozofije psihologije: doktrine o odnosu duha i tijela: dualizam (interakcionizam, paralelizam, epifenomenalizam), biheviorizam (metodološki i logički), teorija dvostrukog aspekta, neutralni monizam, materijalizam; australska teorija psihofizičkog identiteta kao suvremena rehabilitacija materijalizma; prigovori: a) stanja svijesti posjeduju bitna i karakteristična subjektivna svojstva zbog kojih u principu ne mogu biti svedena na moždana stanja, i b) mentalna su stanja definirana svojom kauzalnom ulogom, a budući da svaku kauzalnu ulogu mogu ispunjavati vrlo različite fizičke realizacije, mentalno stanje se ne može identificirati niti s jednim pojedinim materijalnim supstratom; funkcionalizam kao rješenje predloženo za te teškoće i kao dominantna teorija u filozofiji psihologije; Turingsov stroj kao univerzalni model za psihološka istraživanja.

Računalo i mozak: igra imitacije; postoje li psihološka stanja koj se ne daju programirati? dokazuje li Godelov teorem da ljudski mozak nije stroj?; tvrdnja da se intencionalnost i posjedovanje značenja ne mogu kompjuterski simulirati: argument "kineske sobe" kao pobijajuće mogućnosti umjetne inteligencije; oživljavanje ideje nervnih mreža: konekcionizam i njegov značaj za filozofiju psihologije i filozofiju znanosti općenito.

Redukcionizam: funkcionalizam vodi u slabi materijalizam bez redukcije svih znanosti na fiziku; primat fizike, ali uz "razjedinjenost" znanosti; autonomija psihologije u odnosu na neurofiziologiju; suprotno stajalište: leimativizam; status tzv. "pučke" psihologije: temelj bez kojeg je nezamisliva bilo kakva znanost psihologije, ili naprosto pogrešna teorija koju će u budućnosti zamijeniti posve novi eksplanatorni okvir?; alternativni

argument za autonomiju psihologije: anomalistički monizam; pojam supervenijencije kao nada za izgradnju nereduktivističkog materijalizma; esencijalistički argument iz teorije referencije protiv svođenja mentalnih stanja na moždane procese; metodološki solipsizam: "uski" i "široki" sadržaj mentalnih stanja.

Objašnjenja ponašanja: tvrdnja da "logička veza" između razloga za neki postupak i samog tog postupka diskreditira svaki pokušaj kauzalnog objašnjenja ljudskog ponašanja; obrana kauzalnog pristupa; vjerovanja i želje kao uzroci i kompleksna struktura intencionalnog objašnjenja; namjerno djelovanje i uloga racionalnosti; teorija odlučivanja i njezini principi; zakazivanja racionalnosti: pojmovi i empirijski problemi.

LITERATURA:

1. Block, N. (Ed.) (1980). Readings in philosophy of psychology, I., II. London: Methuen.

Jednosemestralni

ANALIZA VARIJANCE I SLOŽENI EKSPERIMENTALNI NACRTI

Analiza varijance: jednostavna, složena. Smisao dijeljenja sume kvadrata; formiranje F-omjera. Usporedbe pojedinačnih aritmetičkih sredina (glavni efekti) i aritmetičkih sredina subgrupa. Interakcije; različiti načini određivanja interakcija; interpretabilnost značajnih interakcija. Nezavisne skupine rezultata, rezultati u korelaciji.

Ekperimentalni nacrti s više od jedne nezavisne varijable (faktorijalni ekperimentalni nacrti). Usporedba s nacrtom klasičnog eksperimenta u psihologiji. Slučajevi s dvije, tri i više nezavisnih varijabli. Slučajevi s nezavisnim skupinama ispitanika, s istim ispitanicima i miješani slučajevi. Planiranje i struktura faktorijalnog nacrta. Mogućnosti korištenja faktorijalnih nacrta u laboratorijskim prilikama i u tzv. prirodnim uvjetima.

Upotreba složene analize varijance u faktorijalnim ekperimentalnim nacrtima. Uloga i utjecaj planiranja eksperimenta na upotrebu analize varijance (i obrnuto).

Upotreba složene analize varijance u drugim nacrtima (nefaktorijalnog tipa) istraživanja (latinski kvadrat).

Analiza kovarijance.

LITERATURA:

1. Edwards, A. L. (1984). Experimental design in psychological research. New York: Rinehart & Company, Inc.
2. Winer, B. J. (1970). Statistical principles in empirical design. New York: McGraw Hill.

PRIMJENA MULTIVARIJATNIH METODA

1. Faktorska analiza (konfirmativne tehnike, kosokutne rotacije, faktori viših redova)
2. Multidimenzionalno skaliranje
3. Klasifikacijski problem: diskriminacijska i cluster-analiza
4. Osnove kauzalnog modeliranja
5. Kanonički problem

LITERATURA:

1. Fulgosi, A. (1979). Faktorska analiza. Zagreb: Školska knjiga.
2. Kim, J., & Mueller, C. (1986). Factor analysis: statistical methods and practical issues. London: Sage.
3. Krković, A. (1978). Elementi psihometrije I. Zagreb: Liber.

4. Norusis, M. J. (1988). SPSS/PC+ advanced statistics V2.0 for the IBM PC/XT/AT and PS/2. Chicago: SPSS Inc.
5. SPSS/PC+ V2.0 base manual for the IBM PC/XT/AT and PS/2. (1988). Chicago: SPSS Inc.
6. Jaccard, J. et al. (1990). Interaction effects in multiple regression. London: Sage.
7. Klecka, W. R. (1980). Discriminant analysis. Beverly Hills: Sage Publications.
8. Tacq, J. (1997). Multivariate analysis techniques in social science research: from problem to analysis. London: Sage.
9. Aldenderfer, M. S. & Blashfield, R. K. (1986). Cluster analysis. Beverly Hills: Sage.

PSIHODIJAGNOSTIČKE METODE

Razvoj i aktualno stanje psihodijagnostičkih instrumenata u svijetu i Republici Hrvatskoj.

Izvori podataka o psihodijagnostičkim sredstvima (evaluativni prikazi, baze podataka, katalozi izdavača).

Inovacije u mjerenju kognitivnih sposobnosti, ličnosti u užem smislu, znanja: novi pristupi i novi instrumenti.

Tehnička unapređenja u psihodijagnostici: kompjuterske adaptacije klasičnih testova, automatizacija kvantitativne i kvalitativne interpretacije.

Primjena psihometrijskih teorijskih inovacija u psihodijagnostičkoj praksi: razvoj adaptivnog testiranja, primjena IRT.

Praktična psihodijagnostika: demonstracija novijih psihodijagnostičkih instrumenata (primjena, kvantitativna i kvalitativna interpretacija).

LITERATURA:

1. Buros, O. K. (Ed.) Mental measurement yearbook. Highland Park: The Gryphon Press (posljednji volumen).
2. Keyser, D. J. & Sweetland, R. C. (Eds.) Test critiques. Test Corporation of America (posljednji volumen).
3. Posljednji katalozi domaćih i stranih izdavača psihodijagnostičkih instrumenata.

EVALUACIJA TRETMANA

Osnovni pojmovi u evaluaciji tretmana; racionala i logika evaluacijskih postupaka; razlozi za evaluaciju.

Vrste evaluacije: evaluacija provedivosti intervencije (tretmana), evaluacija provedbe intervencije (procesna evaluacija), evaluacija ishoda (efekata) tretmana.

Evaluacija tretmana kao primijenjeno istraživanje. Faktori poremetnje internalne i eksternalne valjanosti u evaluacijskim istraživanjima i postupci njihove neutralizacije i kontrole. Nacrti evaluacijskih istraživanja.

Planiranje evaluacijskih postupaka: evaluacijski ciljevi i operacionalizacija, izbor nacrti istraživanja, izbor ispitanika, izvori i načini prikupljanja podataka, utvrđivanje standarda za ocjenu učinkovitosti, analiza podataka.

Izveštavanje o rezultatima evaluacije: struktura evaluacijskog izvještaja, prilagodba izvještaja za različite vrste korisnika.

Evaluacija u praksi: planiranje, provođenje i izveštavanje o evaluaciji (a) kliničkih tretmana, (b) programa podučavanja i treninga i (c) programa psihosocijalne pomoći.

LITERATURA:

1. Kulenović, A. (1996). Evaluacija psihosocijalnih intervencija. U J. Pregrad (Ur.), Stres, trauma, oporavak. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
2. Freeman, H. F., Rossi, P. H. & Sandefur, G. D. (1989). Workbook for evaluation: a systematic approach (4th ed.). Newbury Park, CA: Sage.
3. Pietrzak, J., Ramler, M., Renner, T., Ford, L. & Gilbert, N. (1990). Practical program evaluation: examples from child abuse prevention. New York: Sage.
4. Rosekrans, F. (1990). Psihoterapija s gledišta nespecifičnih rezultata i uvjeravanja. Primijenjena psihologija, 11, 37-46.

MJERNE TEHNIKE U EKSPERIMENTALNOJ PSIHOLOGIJI

Upoznavanje s uređajima za registraciju i priborom. Elektromiografija (EMG). Elektrokardiografija (EKG). Elektroencefalografija (EEG). Evocirani potencijali. Brain mapping. Okulografija. Elektrodermalna reakcija (EDR). Reografija (pletizmografije). Respiracija. Mjerenje krvnog tlaka. Mjerenje tremora. Mjerenje temperature. Dopler. Mjerenje vremena. Biofeedback uređaji. Računala i njihova primjena.

LITERATURA:

1. Šantić, A. Biomedicinska elektronika. Zagreb: Školska knjiga.
2. Licul, F. Elektrodiagnostika i elektroterapija. Zagreb: Školska knjiga.
3. Šurlan, A. Medicinski elektronski instrumenti. Sarajevo: Svjetlost.
4. Faber, B. Artefakti u elektroencefalografiji.

OSNOVE BIOLOGIJE

Predmet i metode biologije. Biologija i psihologija. Građa i formulacija stanice. Biokemijska osnovica funkcije žive materije. Organi i organski sustavi. Razmnožavanje i embrionalni razvoj. Temelji genetike. Biološka evolucija. Temelji ekologije.

LITERATURA:

1. Springer, O. (1995). Čovjek i zdravlje. Zagreb: Profil International.
2. Vilee, C. A. (1993). Biology. London: W. B. Saunders Comp.

PSIHOLOGIJA OBRAZOVANJA UČENIKA S TEŠKOĆAMA U ŠKOLI

I. Djeca s teškoćama u učenju

1. Kognitivni poremećaji i teškoće u učenju
  - a) poremećaji pažnje, percepcije i pamćenja, mišljenja i jezika
  - b) teškoće u učenju u području: čitanja, pisanja, računanja
2. Uzroci teškoća u učenju
  - neurološki, genetski, biokemijski i okolinski činitelji
3. Uvjeti koji pridonose teškoćama u učenju
  - tjelesni, kognitivni, motivacijsko-afektivni, okolinski činitelji
4. Prepoznavanje i utvrđivanje teškoća u učenju
5. Kognitivne i bihevioralne strategije rada s djecom s teškoćama u učenju

II. Djeca sa smetnjama u ponašanju

1. Emocionalni poremećaji i smetnje u ponašanju
  - nekontrolirano ponašanje, anksiozno-izbjegavajuće ponašanje, nezainteresirano ponašanje, socijalno-nezrelo ponašanje
2. Činitelji povezani sa smetnjama u ponašanju
  - genetski činitelji, inteligencija, školsko postignuće, obiteljska okolina, vršnjačka grupa
3. Prepoznavanje i utvrđivanje smetnji u ponašanju
4. Strategije za kontrolu ponašanja u razredu
5. Intervencijske strategije u radu s djecom s emocionalnim poremećajima i smetnjama u ponašanju

LITERATURA:

Obvezna literatura:

1. Jurić-Šimunčić, A., Hudolin, V. i Cotić, A. (1982). Teškoće u učenju i vladanju. Zagreb: Školska knjiga.
2. Kirk, S. & Gallagher, J. (1989). Educating exceptional children. Boston: Houghton-Mifflin Co.
3. Paul, J. & Epanachin, B. (1982). Emotional disturbance in children. Columbus: C. Merrill Publishing Company.

Dopunska literatura:

1. Ajduković, M. i Pećnik, N. (1993). Nenasilno rješavanje sukoba. Zagreb: Alinea.
2. Chelsom, D. i Gossen, A. (1994). Restitucija - preobrazba školske discipline. Zagreb: Alinea.

PSIHOLOGIJA OBRAZOVANJA NADARENIH UČENIKA

I. Identifikacija i karakteristike nadarenih učenika

1. Priroda nadarenosti, definicije i područja nadarenosti
2. Karakteristike nadarenih (sposobnosti, motivacija, osobine ličnosti)
3. Identifikacija nadarenosti (organizacija identifikacijskog postupka u školi, rad psihologa i suradnja s drugim stručnjacima, prednosti i opasnosti od identifikacije)

II. Rad s nadarenim učenicima

1. Akceleracija nadarenih (svrha i postupak)
2. Obogaćivanje programa (rad s učiteljima na izradi obogaćenog programa, praćenje primjene i evaluacija)
3. Rješavanje problema i kreativnost (rad u razredu i malim grupama)
4. Profesionalno sazrijevanje i odabir zanimanja nadarenih učenika

III. Rad s učiteljima

1. Poželjne osobine učitelja za rad s nadarenim učenicima
2. Stavovi učitelja i suučenika prema nadarenima
3. Podučavanje učitelja za rad s nadarenima

LITERATURA:

Obvezna literatura:

1. Čudina Obradović, M. (1991). Nadarenost - razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje. Zagreb: Školska knjiga.
2. Koren, I. (1989). Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika. Zagreb: Školske novine.

Dopunska literatura:

1. Heller, K. A., Monks, F. J., Passow, A. H. (1993). International handbook of research and development of giftedness and talent. Oxford: Pergamon Press.
2. Gallagher, J. J. (1985). Teaching the gifted child. Newton: Allyn and Bacon Inc.
3. Freeman, J. (1985). The psychology of gifted children. Chichester: Willey and Sons.
4. Winner E. (1996). Gifted children: myths and realities. New York: Basic Books.

ZDRAVSTVENA PSIHOLOGIJA

Definicija bihevioralne medicine i zdravstvene psihologije, odnos s drugim segmentima psihologije i drugim profesijama u zdravstvu.

Metodologija, bazična laboratorijska istraživanja i bazična terenska istraživanja u zdravstvenoj psihologiji, retrospektivna, longitudinalna i prospektivna istraživanja.

Psihosocijalni modeli zdravlja i bolesti, kulturalni čimbenici i etiologija tjelesnih bolesti, psihofiziološki mehanizmi psihosomatskih bolesti, ličnost, ponašanje i tjelesne bolesti.

Stres, stresori, medijatorne varijable, prilagodba, stres i bolest, bolest kao izvor stresa, moguće posljedice uspješnog i neuspješnog sučeljavanja.

Psihološki problemi potaknuti tjelesnim bolestima koje zahtijevaju promjenu životnog stila bolesnika (infarkt, hipertenzija, gastrointestinalni poremećaji, ovisnost o dijalizi, presađivanje organa, kronične bolesti...).

Problem infaustnih bolesnika i njihove okoline.

Primjena psihodijagnostičkih upitnika s ciljem utvrđivanja čimbenika rizičnih po zdravlje, procjena kognicije o bolesti, procjena stresnih događaja u životu, procjena postojeće socijalne podrške, mjerenje kvalitete življenja.

Slijedenje liječničkih uputa i preporuka, pacijent kao osoba koja donosi odluke, modeli odlučivanja, empirijska istraživanja, pokušaji poticanja bolesničkog pridržavanja liječničkih uputa.

Zdravstvene institucije i ponašanje pacijenata, hospitalizacija, zdravstveno ponašanje, modeli interakcije bolesnika i zdravstvenih djelatnika, status i uloga bolesnika i zdravstvenih radnika.

Kognitivno-bihevioralne tehnike u zdravstvenim institucijama, primjena zdravstvene psihologije na radnom mjestu, u zajednici; promjena životnog stila i štetnih životnih navika kao oblik prevencije, posebice različitih oblika ovisnosti (gojaznost, alkoholizam, pušenje..).

LITERATURA:

1. Havelka, M. (Ur.) (1998). Zdravstvena psihologija. Jastrebarsko: Naklada Slap.
2. 20 izvornih radova po vlastitom izboru.

PSIHOLOGIJSKO SAVJETOVANJE

Profesionalno savjetovanje i psihoterapija: definicije, razlike i sličnosti.

Različiti teorijski pristupi savjetovanju: psihodinamski orijentirane teorije; transakcijska analiza; humanističke teorije (Rogers, Glasser, Ellis); bihevioralni pristup; razvojne teorije (Freud, Erickson, Havighurst, Super).

Proces savjetovanja: ciljevi; faze u procesu; planiranje tijekom savjetovanja; trajanje savjetovanja.

Tehnike: strategije odnosa savjetovatelj-klijent; karakteristike i dimenzije odnosa savjetovatelj-klijent; početne tehnike; tehnike prihvatanja; tehnike strukturiranja; reflektivne tehnike; tehnike vođenja; tehnike umirivanja i hlabrenja; tehnike davanja savjeta i informacija.

Barijere za stvaranje dobrog odnosa savjetovatelj-klijent: izvori otpora; manifestacije otpora; interpretacije; strategije za akciju.

Bihevioralne metode savjetovanja: tehnike relaksacije; sistematska desenzibilizacija; modeliranje; uvježbavanje samopotvrđivanja i sigurnosti; averzivne i implozivne metode.

Grupne metode: racionala za grupno savjetovanje; strategija grupnog i multiplog savjetovanja.

LITERATURA:

1. Fulgosi, A. (1985). Psihologija ličnosti - teorije i istraživanja. Zagreb: Školska knjiga.
2. Anić, N. (ur.) (1984). Praktikum iz bihevior terapije I. Zagreb: DPH.
3. Anić, N. (ur.) (1985). Praktikum iz bihevior terapije II. Zagreb: DPH.
4. Anić, N. (ur.) (1990). Praktikum iz kognitivne i bihevioralne terapije III. Zagreb: DPH.
5. Glasser, W. (1989). Realitetna terapija. U Socijalna zaštita, 30-31-32. Zagreb.
6. 20 izvornih radova po vlastitom izboru.

PSIHOLOGIJSKO SAVJETOVANJE U KRIZNIM SITUACIJAMA

1. Krizne situacije. Definicije, odrednice, općenite značajke kriza: trajanje, sadržaj.
2. Doživljavanje i ponašanje ljudi u kriznim situacijama. Emocionalne, kognitivne i bihevioralne reakcije.
3. Opće i posebne tehnike pomaganja u kriznim situacijama. Praktična pomoć: materijalna i informativna, emocionalna podrška, tzv. rasterećivanje, aktivno slušanje, upotreba profesionalnog autoriteta.
4. Psihološke intervencije tijekom i nakon akutne krize zbog gubitka nekog/nečeg važnog - proces tugovanja. Značajke procesa tugovanja, faze tugovanja, specifične tehnike pomaganja.
5. Briga za sebe kod pomagača u krizi. Vlastita očekivanja, očekivanja drugih, praćenje vlastitih reakcija, supervizija i konzultacije.

LITERATURA:

1. Foy, D. W. (1994). Liječenje posttraumatskog stresnog poremećaja: kognitivno bihevioralni postupci. Jastrebarsko: Naklada Slap.
2. Gilliland, B. E. & James, R. K. (1993). Crisis intervention strategies (2nd ed.). Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Co.
3. Hodgkinson, P. E. & Stewart, M. (1991). Coping with catastrophe: a handbook of disaster management. New York, London: Routledge.
4. Pitcher, G. D. & Poland, S. (1992). Crisis intervention in the schools. New York: Guilford Press.
5. Slaikeu, K. A. (1984). Crisis intervention: a handbook for practice and research. Boston: Allyn and Bacon, Inc.
6. Shulman, L. (1984). The skills of helping individuals and groups (2nd ed.). Itasca, Illinois: F. E. Peacock Publishers, Inc.

PSIHOLOGIJSKO MIŠLJENJE I NALAZI

1. Što je psihologijsko mišljenje ili nalaz? Definicija; područja primijenjene psihologije u kojima se obično pišu mišljenja ili nalazi; situacije u kojima je mišljenje ili nalaz potreban/nužan; kome je nalaz ili mišljenje namijenjen; prikaz sadržaja mišljenja ili nalaza stručnjaku i klijentu.
2. Cilj ili svrha psihologijskog mišljenja ili nalaza. Opis klijentovog stanja; preporuka za intervenciju; kao dio pri postavljanju (psihijatrijske) dijagnoze.
3. Dijelovi psihologijskog mišljenja ili nalaza. Psihosocijalna anamneza; prikaz dobivenih rezultata; tumačenje dobivenih rezultata; zaključak/preporuke.
4. Načela pisanja psihologijskih mišljenja ili nalaza. Brojčani prikaz dobivenih rezultata; tekstualni prikaz dobivenih rezultata; duljina nalaza, te količina i vrsta pojedinosti o klijentu.

LITERATURA:

1. Lindsay, S. & Powell, G. (1994.). The handbook of clinical adult psychology (2nd ed.). London: Routledge.

KLINIČKI INTERVJU

- Kratka povijest intervjua u različitim strukama, te kao dijagnostičke metode, definicije kliničkog intervjua
- Različiti načini prikupljanja podataka od klijenta i drugih osoba (anamneza, socio-ekonomska anamneza, anamneza dobivena od drugih osoba, eksploracija klijenta)
- Faktografski, dijagnostički, savjetodavni, psihoterapijski intervjui, opis, faze
- Nestrukturirani ili slobodni intervjui, polustrukturirani intervjui, strukturirani intervjui - prednosti, nedostaci
- Praktični problemi dijagnostičkog intervjua, interakcija s klijentom, jezik, socijalne determinante, spol intervjua, dob. Formuliranje pitanja, bilježenje podataka, trajanje intervjua
- Metrijske karakteristike dijagnostičkog intervjua
- Istraživanje "anatomije" intervjua, reakcije intervjua.

LITERATURA:

1. Anić, N. (ur.) (1984). Praktikum iz biheviorn terapije I. Zagreb: DPH.
2. Anić, N. (ur.) (1985). Praktikum iz biheviorn terapije II. Zagreb: DPH.
3. Anić, N. (ur.) (1990). Praktikum iz kognitivne i biheviornalne terapije III. Zagreb: DPH.
4. Kazdin, A. E. (1992). Research and design in clinical psychology. Boston: Allyn & Bacon.
5. Stern, R. & Drummond, L. M. (1991). The practice of behavioural and cognitive psychotherapy. Oxford: Oxford University Press.

KLINIČKA NEUROPSIHOLOGIJA

1. Teorijske osnove kliničke neuropsihologije
  - Definicija i povijest neuropsihologije. Veza sa srodnim disciplinama.
  - Svrhe neuropsihologijskog ispitivanja (dijagnostika, briga za pacijenta, istraživanje). Osnovni pojmovi (organizacija, dimenzije ponašanja, osnovne kategorije ponašanja).
  - Problemi lokalizacije funkcija u mozgu. Organizacija mozgovne kore (cerebralna lateralizacija i longitudinalna organizacija). Povezanost patoloških promjena u strukturi i funkciji pojedinih dijelova mozga s promjenama u doživljavanju i ponašanju.
  - Osnovni pojmovi neuropatologije (traume glave: otvorene i zatvorene; cerebrovaskularni incidenti; tumori; degenerativni poremećaji; trovanja; infektivni procesi). Fokalne i difuzne lezije.
2. Osnove neuropsihologijske dijagnostike
  - Racionalna mjerenja deficita (standardi, direktno i indirektno mjerenje).
  - Tijek neuropsihologijskog ispitivanja (planiranje, uvodni razgovor, odabir i redoslijed testova).
  - Interpretacija (biografski podaci, opažanje ponašanja, kvantitativna i kvalitativna analiza testovnih podataka) i neuropsihološki nalaz.

3. Testovi i tehnike za ispitivanje poremećaja u pojedinim područjima funkcioniranja
- Opće intelektualne funkcije (Wechslerove skale, RPM, Beta).
  - Perceptivne funkcije (različite tehnike s obzirom na modalitet, npr. u vidnom području HVOT, ispitivanje jednostranog zanemarivanja, i sl.).
  - Verbalne funkcije (ispitivanje receptivnih i ekspresivnih verbalnih funkcija - razumijevanje, spontani govor, imenovanje, verbalna fluentnost, i sl.).
  - Testovi orijentacije i pažnje.
  - Pamćenje (ispitivanje vizualnog i auditivnog pamćenja različitih vrsta materijala, npr. AVLT, Bentonov VRT, i sl.).
  - Pojmovno mišljenje (Wisconsin test sortiranja karata).
  - Konstruktivne funkcije (Bender Gestalt, Rey CFT, dvodimenzionalno /KOHS/, te trodimenzionalno /npr. trodimenzionalni Benton test/ konstruiranje).

LITERATURA:

1. Turdiu - Šimunec, J. (1990). Klinička neuropsihologija. Zagreb: Školska knjiga.
2. Lezak, M. D. (1983). Neuropsychological assessment. Oxford: Oxford University Press.
3. Koes, B. & Wishaw, I. Q. (1985). Fundamentals of human neuropsychology. New York: Freeman.

PSIHOFIZIOLOGIJA SPAVANJA

Neuro - i psihofiziološke metode u psihologiji: rutinska encefalografija (EEG); poligrafija; kompjuterizirani EEG (Brain mapping); simultana poliderivacijska analiza; evocirani potencijali; magneto EEG; regionalni krvni protok; PET (Positron Emission Tomography).

Psihofiziološka objektivizacija mentalnih procesa: opažanja; mišljenja; pamćenja; govora; emocionalnih reakcija.

Biološki ritmovi: osnovne spoznaje i pojmovi iz kronobiologije; cirkadijurni sustav čovjeka; utjecaj smjenskog rada na cirkadijurne ritmove; promjena vremenske zone (sindrom "zaostajanja" za mlažnjakom); drugi specifični poremećaji budnosti.

Spavanje i sanjanje: filogeneza spavanja i spavanje kod životinja; ontogeneza spavanja; neurofiziologija spavanja; polisomnografska obilježja spavanja ("pravo" ili duboko spavanje, paradoksnno ili REM spavanje); REM spavanje kao fiziološka podloga sanjanja; psihoanalitička teorija sanjanja u svjetlu psihofizioloških činjenica; dnevni korelati spavanja i sanjanja; neki specifični poremećaji spavanja i sanjanja.

LITERATURA:

1. Psihijatrijska bolnica danas. Zbornik radova kliničko - psihijatrijske bolnice Vrapče povodom 110 obljetnice. Psihijatrijska bolnica Vrapče, Zagreb, 1989.
2. Psihofarmakoterapija - odabrana područja. Psihijatrijska bolnica Vrapče, Zagreb, 1987.

3. Knjiga predavanja II. seminara o neurofiziološkim terapijama. Sekcija za EEG i neurofiziologiju, Zagreb, 1985.
4. "Krka" za psihijatriju i neurologiju. Dijagnostička klasifikacija poremećaja spavanja i budnosti, 1983.

PSIHOLOGIJA BOLI

- Bol kao osobno iskustvo. Psihološka stanja i bol: značenje ozljede; emocije; pažnja; očekivanja; sugestija; crte ličnosti.
- Sociokulturološke odrednice boli: etnička pripadnost; proces socijalizacije; dob.
- Ponašanje u boli. Korisna i nekorisna bol: bol u dijagnostici; akutna i kronična bol.
- Mogućnosti i svrha mjerenja boli: skale za mjerenje boli; evaluacija terapijskih učinaka.
- Paradoksalni oblici boli: fantomska bol; neuralgije; kauzalgije.
- Psihološka terapija boli I.: inokulacija stresom; placebo; relaksacija; biofeedback.
- Psihološka terapija boli II.: klasična psihoterapija; buđenje mašte; hipnoza; bihevioralna terapija; kognitivna terapija.
- Druge metode terapije boli (osim kirurških i farmakoloških): kineziterapija; fizikalna terapija; akupunktura; transkutana elektrostimulacija.

LITERATURA:

1. Havelka, M. i Despot-Lučanin J. (1991). Psihologija boli. Biblioteka priručnici za elektivne predmete Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
2. Havelka, M. (Ur.) (1998). Zdravstvena psihologija. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Bujas, R. (1925). Sugestivna analgezija. Liječnički vjesnik, god. 47, Zagreb.
4. Melzack, R. & Wall, P. (1982). The challenge of pain. Harmondsworth: Penguin Books.

GENETIKA PONAŠANJA

Povijesni pregled razvoja discipline. Temelji genetike: a) objašnjenje osnovnih pojmova: gen, kromosom, lokus, DNA, mapiranje gena; b) Mendelovi principi nasljeđivanja itd. c) mehanizmi djelovanja gena na ponašanje.

Teorija kvantitativne genetike.

Metode klasične genetike ponašanja: a) metoda blizanaca; b) metoda usvajanja; c) porodična metoda.

Metode suvremene genetike ponašanja: a) analiza vezanosti; b) QTL metoda.

Osnove analize podataka u genetici ponašanja: a) korelacijska analiza; b) formuliranje i testiranje modela o genetičkim i okolinskim utjecajima.

Genetski utjecaji i individualne razlike: a) opća inteligencija; b) specifične kognitivne sposobnosti; c) ličnost i poremećaji ličnosti; d) psihopatologija.

Okolinski utjecaji i individualne razlike: a) dijeljeni okolinski utjecaji; b) nedijeljeni okolinski utjecaji; c) interakcija i korelacija genotipa i okoline; d) genetski utjecaji na okolinske mjere.

LITERATURA:

1. Plomin, R. (1990). Nature and nurture: An introduction to human behavioral genetics. Pacific Grove, California: Brooks/Gale Publishing Company.
2. Plomin, R., DeFries, J. C., McClearn, G. E. & Rutter, M. (1997). Behavioral genetics (odabrana poglavlja). New York: W. H. Freeman & Company.

PSIHOLOGIJA U INTERDISCIPLINARNOM PRISTUPU

Uloga i doprinos psihologije u antropologiji, etologiji i politologiji.

Osnovna načela uspješnog timskog rada.

Rad psihologa u složenim organizacijama poput policije i civilne zaštite.

Specifičnosti rada psihologa u području socijalne skrbi.

Psihološki aspekti glazbe.

Kreativan rad u području popularizacije psihologije, prodiranja psihologije u nova područja znanosti i prakse.

Predstavljanje pojedinih interdisciplinarnih istraživanja.

LITERATURA:

1. Recentni časopisi.
2. Brajša, P. i Stakić, Đ. (1991). Timski rad. Zagreb: Socijalna zaštita.

PSIHOLOŠKI ASPEKTI SUVREMENIH TEHNOLOGIJA

1. Uvod. Tehnološki razvoj. Računalo: temelj suvremenih tehnologija. Nove tehnologije u području rada i svakodnevnom životu.

2. Čovjek i moderne tehnologije. Promjene u sadržaju rada i organizaciji poslova. Tipični problemi s uvođenjem novih tehnologija. Oblikovanje radnih zadataka, poslova i organizacije. Osposobljavanje radnika i rukovodioca za rad s novim tehnologijama.

3. Moderne tehnologije u uslužnim djelatnostima. Automatizacija ureda: razvoj i sadašnje stanje. Psihološki aspekti automatiziranog ureda. Kako odabrati i oblikovati automatizirani uredski sustav. Oblikovanje VDT radnih stanica.

4. Moderne tehnologije u proizvodnji. Proizvodnja potpomognuta računalom: razvoj i sadašnje stanje. CIM, FMS i automatizirana tvornica. Automatizacija i oblikovanje posla. Uloga čovjeka u automatiziranoj proizvodnji.

5. Interakcija čovjek-računalo. Područja istraživanja. Osnovni metodološki pristupi. Konceptualizacija sustava čovjek-računalo i mentalni modeli. Ergonomijsko oblikovanje hardvera. Ergonomijsko oblikovanje softvera. Govorna komunikacija s računalom. Tekst editori. Problemi osposobljavanja korisnika. Podučavanje potpomognuto računalom.
6. Umjetna inteligencija i ekspertni sustavi. Osnovni pojmovi, područja istraživanja i područja primjene. Produkti umjetne inteligencije: ekspertni sustavi, sustavi podrške u odlučivanju i interakcijski moduli. Trendovi u suvremenim istraživanjima. Ekspertni sustavi u vojsci i procesnoj industriji.

LITERATURA:

1. Czaja, S. J. (1987). Human factors in office automation. In G. Salvendy (Ed.), Handbook of human factors (pp. 1587-1616). New York: Wiley.
2. Fu, K. (1987). Artificial intelligence. In G. Salvendy (Ed.), Handbook of human factors (pp. 1105-1129). New York: Wiley.
3. Garg-Janardan, C., Eberts, R. E., Zimolong, B., Nof, S. Y. & Salvendy, G. (1987). Expert systems. In G. Salvendy (Ed.), Handbook of human factors (pp. 1130-1176). New York: Wiley.
4. Grandjean, E. (1987). Ergonomics in computerized offices. London: Taylor & Francis.
5. Hancock, P. A. & Chignell, M. H. (Eds.) (1989). Intelligent interfaces: theory, research and design. North-Holland: Elsevier.
6. Norman, D. A. & Draper, S. W. (1986). User centered system design: new perspectives on human-computer interaction. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
7. Parasuraman, R. & Mouloua, M. (1996). Automation and human performance. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
8. Rasmussen, J., Duncan, K. & Leplat, J. (1987). New technology and human error. Chichester: Wiley.
9. Sharit, J., Chang, T-C. & Salvendy, G. (1987). Technical and human aspects of computer-aided manufacturing. In G. Salvendy (Ed.), Handbook of human factors (pp. 1694-1723). New York: Wiley.
10. Šverko, B. & Jerneić, Ž. (Ur.) (1991). Ergonomijski aspekti novih tehnologija. Zagreb: Hrvatsko ergonomijsko društvo.
11. Sedam izvornih radova po izboru studenta.

PSIHOLOGIJA POTROŠNJE

Psihologija potrošnje: osnovni pojmovi i određenja. Psihologijska analiza procesa kupovanja: uloga individualnih i situacijskih faktora. Modeli potrošačkog ponašanja.

Metode istraživanja potrošačkog ponašanja: opći pregled i namjena. Anketna istraživanja i dubinski intervjui. Postupci opažanja i istraživanja ponašanja potrošača. Konceptualizacija i projektiranje tržišnog istraživanja.

Postupci poticanja potrošnje. Segmentacija tržišta i diferencijacija proizvoda. Ekonomska propaganda: ciljevi, utvrđivanje sadržaja, oblikovanje poruka. Slika proizvoda, dojam tvrtke, uloga pakovanja. Provjera učinaka ekonomske propagande.

Psihologija potrošnje u akciji:

- CEMA: iskustva s 'omnibus' anketom u istraživanju tržišta
- Kvalitativna istraživanja: fokus grupe i dubinski intervjui
- Istraživanje i razvoj proizvoda: primjeri iz IPSE-e
- Upravljanje robnim markama i proizvodima: primjer "Cedevite"
- 'Imidž' tvrtke i marke: primjer "Repra" i "Epsona"
- Praćenje uspješnosti protupožarne kampanje
- Stanje i perspektive psihologije potrošnje u hrvatskoj praksi

LITERATURA:

1. Foxall, G. R. & Goldsmith, R. E. (1995). Consumer Psychology : For marketing. New York: Routledge.
2. Mowen, J. C. (1987). Consumer Behavior. New York: McMillan.
3. Olson, J. C. & Peter, J. P. (1987). Consumer Behavior. Homewood: Irwin.
4. Petz, B. (1980). Psihologija u ekonomskoj propagandi. Zagreb: DEPH.
5. Rocco, F. (1991). Marketing – osnove i načela. Zagreb: Birotehnika.
6. Sudar, J. (1979). Promotivne aktivnosti. Zagreb: Informator.
7. Tull, D. S. & Hawkins, D. I. (1987). Marketing Research. New York: McMillan.

PSIHOLOGIJA PERSUAZIJE I PROPAGANDE

Nastanak i promjena stavova: određenje i definicija. Struktura stava. Snaga stava: strukturalna konzistencija, ekstremnost, stupanj sigurnosti, važnost stava, osobna uključenost, znanje. Metodološki pristupi izučavanju nastanka i promjene stavova: jednostavni afektivni procesi, utjecaj ponašanja na oblikovanje i promjenu stavova, socijalni utjecaji u nastanku i promjeni stavova.

Persuazija: određenje i definicija. Propaganda: određenje i definicija. Proces uvjeravanja kao temelj propagande. Persuazija kao komunikacijski proces: izvor poruke, poruka, kontekst odašiljanja poruke, primatelj.

Procesi u podlozi promjene stava: sekvencijalni modeli, teorija socijalne prosudbe, paralelni modeli. Model kognitivnih odgovora: uloga kognitivnih odgovora u promjeni stava. Model vjerojatnosti elaboracije: determinante centralnog i perifernog puta persuazije. Heurističko i sistematsko procesiranje poruke. Motivacijska osnova persuazije. Persuazija i afektivni procesi. Samogenerirana promjena stava.

Efekti promjene stava: trajnost stava, povezanost promjene stava i ponašanja. Opiranje persuaziji: anticipatorna promjena stava i psihološka reaktivnost. Tehnike opiranja persuaziji i propagandi. Inokulacija. Kontrapersuazija.

Socijalno-psihološki aspekti utjecaja medija. Načela oblikovanja medijske kampanje. Politička propaganda. Primjena načela persuazije u savjetovanju i psihoterapiji.

LITERATURA:

1. Aronson, E., Ellsworth, P. C., Carlsmith, J. M. & Gonzales, M. H. (1990). *Methods of research in social psychology*. New York: McGraw-Hill.
2. Bryant, J. & Zillmann, D. (1994). *Media effects: Advances in theory and research*. Hillsdale: LEA Publishers.
3. Burgoon, M., Hunsaker, F. G. & Dawson, E. J. (1994). *Human communication*. Thousand Oaks: Sage.
4. Cook, T. D. & Flay, B. R. (1978). The persistence of experimentally induced attitude change. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology*, 11, 1.
5. Eagly, A. H. & Chaiken, S. (1993). *The psychology of attitudes*. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich.
6. McGuire, W. J. (1985). Attitudes and attitude change. In G. Lindzey & E. Aronson (Eds), *Handbook of social psychology: Special field and applications* (Vol. 2, pp. 233-346). New York: Random House.
7. Milburn, M. A. (1991). *Persuasion and politics: The social psychology of public opinion*. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.
8. Petty, R. E., Wegener, D. T. & Fabrigar, L. R. (1997). Attitudes and attitude change. *Annual Review of Psychology*, 48, 609-647.
9. Petty, R. E. (1997). The evolution of theory and research in social psychology: from single to multiple effect and process models of persuasion. In C. McGarty & S. A. Haslam (Eds), *The message of social psychology: Perspectives on mind in society* (pp. 268-290). Oxford: Blackwell.
10. Petty, R. E. & Krosnick, J. A. (1995). *Attitude strength: Antecedents and consequences*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
11. Pratkanis, A. & Aronson, E. (1992). *Age of propaganda: The everyday use and abuse of persuasion*. New York: W. H. Freeman and Company.
12. Snyder, M. & DeBono, K. G. (1985). Appeals to image and claims about quality: Understanding the psychology of advertising. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 586-597.
13. Zimbardo, P. G. & Leippe, M. R. (1991). *The psychology of attitude change and social influence*. New York: McGraw Hill.

PSIHOLOGIJA RELIGIOZNOSTI

Religija i psihologija: religija i religioznost; odnos između psihologije i teologije; povijest psihologije religije; glavni smjerovi suvremene psihologije religije.

Religija sa stajališta psihologije ličnosti: religija i psihologija; religija i individualna osoba; psihologija ličnosti, religija i objektivna stvarnost; slika čovjeka u psihologiji i psihoterapiji; psihoterapija, savjetovanje i isповijed.

Religija u psihologijskim sustavima: Sigmund Freud; Carl G. Jung; Viktor E. Frankl.

Ljudski razvoj i religioznost: temelji strukturalnogenetske psihologije religije; razvojni odnos poimanja slike svijeta i predstave Boga; psihološke dimenzije religioznosti djece; psihološke dimenzije religioznosti mladih; psihološke dimenzije religioznosti odraslih.

Religija i duševno zdravlje: značajke odnosa religije, religioznosti i duševnog zdravlja; vjersko - psihološki temelji religioznosti; vjersko - psihološke zapreke religioznosti; religioznost i depresija; o značajkama zdrave religioznosti; o značajkama psihopatološke religioznosti.

Religioznost u kulturalnom kontekstu: dimenzije različitih svjetonazora; sociološke determinante; život kao organiziran proces vrednota; religioznost kao sastavni dio lokalnih ponašanja; utjecaj različitih vjera i vjeroispovijesti; promjena vrednota, komunikacije i konfrontacije; konstante vrednota.

Religija i kriminal: pojam kriminala; korelacije između religioznosti i kriminala; posebna problematična područja; mogućnosti promjene vladanja i stavova u religioznom i socijalnom području; dušobrižništvo i humanitarne službe Crkava u svijetu.

Pastoralna psihologija: pastoralna psihologija kao dio praktične teologije; dušobrižništvo u općedruštvenom kontekstu; pastoralnopsihološka izobrazba i kompetencije dušobrižnika/dušobrižnica; identitet, duhovnost i rast; psihologija organizacije u vjerskoj zajednici; navještanje i pastoralna psihologija; pastoralnopsihološki pristup bolesnima; pastoralno psihološki pristup nadvladavanju osjećaja krivnje i straha; iscjeliteljske dimenzije liturgije.

Mjerenje religioznosti: empirijski temelji religijskopsihološkog istraživanja; religioznost kao teoretski konstruktivni pojam; metode i skale; zdrava i praktična religioznost kao mjera.

LITERATURA:

1. Brown, L. B. (Ed.) (1985). *Advances in the psychology of religion*. Oxford: Pergamon Press.
2. Byrnes, J. F. (1984). *The psychology of religion*. New York: The Free Press.
3. Crapps, R. W. (1986). *An introduction to the psychology of religion*. Macon (Georgia): Mercer University Press.
4. Ćorić, Š. Š. (1998). *Psihologija religioznosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
5. Gorman, M. (Ed.) (1985). *Psychology and religion*. New York, Mahwah: Paulist Press.
6. Hyde, K. E. (1990). *Religion in childhood and adolescence: A comprehensive review of the research*. Birmingham (Alabama): Religious Education Press.
7. King, M. (1967). *Measuring the religious variable: nine proposed dimensions*. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 6, 173-190.

8. Meadow, M. J. & Kahoe, R. D. (1984). Psychology of religion: Religion in individual lives. New York: Harper & Row.
9. Spilka, B., Hood, R. W. Jr. & Gorsuch, R. L. (1985). The psychology of religion: An empirical approach. Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall.
10. Wulff, D. M. (1991). Psychology of religion: A survey of classic and contemporary views. New York: Wiley.

VOJNA PSIHOLOGIJA

- I. *Predmet, razvitak, područja i metode vojne psihologije*: predmet vojne psihologije; povijesni pregled razvitka vojne psihologije u svijetu i u Hrvatskoj; odnos vojne psihologije prema granama teoretske i primijenjene psihologije u drugim znanostima; područja vojne psihologije; primjena psihologijskih metoda i tehnika u vojsci.
- II. *Selekcija i klasifikacija u vojsci*: metode vojne selekcije i klasifikacije; kriteriji uspješnosti u vojsci; primjena računala u selekciji; selekcija i klasifikacija vojnog osoblja, posebice vojnika, dočasnika i časnika; posebnosti selekcije u ratnom zrakoplovstvu, mornarici i specijalnim postrojbama; selekcijski i klasifikacijski postupci u hrvatskoj vojsci.
- III. *Psihologijske osnove učenja i poučavanja u vojsci*: vrijednost i važnost učenja u vojsci; osobnosti procesa učenja, pamćenja i zaboravljanja u vojnim uvjetima; osobitosti mirnodopskog i ratnog vojnog učenja; čimbenici učinkovitog učenja i poučavanja u vojsci; mjerenje uspješnosti procesa vojnog osposobljavanja.
- IV.a) *Tehnika i okolina kao čimbenik vojnog učinka*: sustav "čovjek - stroj" u vojsci; vojnopsihologijski problemi pozornosti i zamjećivanja; umjetna inteligencija u vojnim sustavima; fizikalni okolinski čimbenici (vibracije, toplina, buka, toksičnost, pokreti itd.).
- IV.b) *Umor, odmor, cirkadijurni ritmovi i vojna učinkovitost*: umor i odmor; suzbijanje umora u vojnim postrojbama; cirkadijurni ritmovi i vojna djelatnost; spavanje i vojna učinkovitost.
- V. *Socijalnopsihologijske posebnosti vojnih skupina i postrojbi*: ponašanje u skupini; psihologijske osobitosti vojne organizacije; komunikacija u vojnosocijalnoj strukturi; čimbenici kohezije vojne postrojbe; motivacijsko djelovanje u vojsci.
- VI. *Psihologija zapovjedničkog ponašanja*: svojstva uspješnog zapovjednika; posebnost zapovjednika manjih i većih postrojbi; zapovjedničko ponašanje u mirnodopskim i ratnim uvjetima; utjecaj zapovjednika na sprečavanje straha, stresa i panike; psihološki uspješna zapovijed.
- VII. *Organizacija psihološke pripreme boraca*: faze i sadržaji pripreme; opća priprema; priprema za borbeni zadatak; sredstva i postupci za formiranje i održavanje bojne spremnosti; posebne psihofiziološke tehnike u pripravi za bojno djelovanje.
- VIII. *Psihologijske osnove specijalnog rata*: temeljni pomovi o specijalnom ratu; metode specijalnog rata; sredstva specijalnog rada; psihološka obrana protiv specijalnog rata.
- IX. *Klinička i savjetodavna psihologija u vojsci*: savjetodavni rad s vojnicima, dočasnici i časnicima; psihološka priprema za moguće ranjavanje i zarobljavanje; suzbijanje posljedica posttraumatskih stresnih poremećaja; rad s obitelji poginulih vojnika; rehabilitacija i programi rada s ranjenicima i ratnim vojnim invalidima; psihosocijalna reintegracija

oslobođenih ratnih vojnih zarobljenika; suradnja vojnog psihologa s civilnim psiholozima i službama u programima ublažavanja posljedica rata.

X. *Posebna poglavlja iz vojne psihologije*: žene u vojsci; borbeni i izvanborbeni stres u vojsci; rad psihologa s postrojbama posebne namjene; tehnike pregovaranja o vojnim taocima i zarobljenicima; značaj medija itd.

XI. *Vojni psiholog u postrojbama Hrvatske vojske*: zvanje vojnog psihologa u svijetu; područja djelatnosti vojnog psihologa u Hrvatskoj vojsci; radne zadaće postrojbenog (brigadnog) vojnog psihologa u mirnodopskim i ratnim uvjetima.

XII. *Opća vojnopsihologijska iskustva iz hrvatskog domovinskog rata*: ustrojstvo vojne psihologije u Hrvatskoj vojsci; pregled i iskustva vojnih psihologa iz postrojbi; ostale djelatnosti Odjela za vojnu psihologiju u Ministarstvu obrane Republike Hrvatske (vojnopsihologijska izobrazba, mjerenje bojne spremnosti, psihološka skrb, novačenje itd.)

LITERATURA:

1. Gal, R. & Mangelsdorff, A. D. (Eds.) (1991). Handbook of military psychology. New York: John Wiley & Sons.
2. Serija publikacija koje je u svrhu izobrazbe vojnih psihologa tijekom domovinskog rata izdalo Ministarstvo obrane Republike Hrvatske u suradnji s Odsjekom za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu (g. 1991/92.).

PSIHOLOGIJA SPORTA

Definicija i predmet psihologije sporta:

- specifični problemi psihologije sporta
- mjesto psihologije sporta u okviru ostalih psihologijskih disciplina

Komponente uspješnosti u sportskoj aktivnosti ("jednadžba specifikacije sporta"):

- načini određivanja komponenti uspješnosti
- problemi određivanja jednadžbe specifikacije sporta

Utjecaj kognitivnih sposobnosti na sportsku uspješnost:

- analiza kognitivne efikasnosti sportaša
- analiza kognitivnog opterećenja sportske aktivnosti
- analiza mogućeg djelovanja sportske aktivnosti na razvoj kognitivnih sposobnosti

Utjecaj osobina ličnosti na sportsku uspješnost:

- analiza konativnog opterećenja sportske aktivnosti
- karakteristike ličnosti tipičnog sportaša
- utjecaj sportske aktivnosti na razvoj i promjene osobina ličnosti

Osnovni pokretači sportske aktivnosti:

- motiv postignuća i uspješnost u sportu

- neke biotičke potrebe i uspješnost u sportu
- poželjni omjer intrinzičke i ekstrinzičke motivacije u sportu
- planiranje i odlučivanje u sportskoj aktivnosti

Motoričko učenje (vježbanje):

- teorije motoričkog učenja
- motorički program
- analiza tipova motoričkih zadataka
- uloga različitih vrsta povratne informacije u formiranju motoričkog stereotipa
- metode vježbanja motoričkih zadataka

LITERATURA:

1. Horga, S. (1993). Psihologija sporta. Zagreb: Školska knjiga.

**ODABRANA POGLAVLJA IZ POLITIČKE PSIHOLOGIJE: PSIHOLOGIJA
AGRESIVNOSTI, RJEŠAVANJE KONFLIKATA I PSIHOLOGIJA
PREGOVARANJA**

1. Psihologija agresivnosti

Pregled teorija agresivnosti. Agresija i agresivnost. Različite vrste agresivnosti. Korijeni i uzroci agresivnosti. Individualna i grupna agresivnost. Rat kao najdrastičniji oblik agresivnosti.

2. Rješavanje konflikata

Alternative agresivnom ponašanju. Razvoj prosocijalnog ponašanja. Neagresivno rješavanje individualnih konflikata. Rješavanje konflikata unutar grupe. Rješavanje konflikata među grupama.

3. Psihologija pregovaranja

Pregovor kao načina rješavanja konflikata. Vrste i modeli pregovora. Teorije pregovaranja. Značajke procesa pregovora. Psihologija i pregovori.

LITERATURA:

1. Pruitt, D. G. & Carnevale, P. J. (1993). Negotiation in social conflict. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
2. Stroebe, W., Kruglanski, A., Bar-Tal, D. & Hewstone, M. (Eds.) (1988). The social psychology of intergroup conflict. New York: Springer-Verlag.
3. Worchell, S. & Austin, W. G. (Eds.) (1986). Psychology of intergroup relations. Chicago: Nelson-Hall.

METODIKA NASTAVE PSIHLOGIJE

1. *Osnove metodike nastave* (obilježja metodike nastave, odnos metodike i drugih disciplina, metodika nastave psihologije).
2. *Planiranje i priprema nastave* (elementi planiranja i pripreme, svrha i funkcija planiranja, nastavni planovi i programi, priprema nastavnih materijala, nastavna tehnologija).
3. *Izvedba nastavnog sata* (ciljevi i zadaće nastavnog sata, vođenje i tijek nastavnog sata).
4. *Pristupi poučavanju* (izlaganje gradiva, poučavanje pojmova, izravna poduka, poduka otkrivanjem, suradničko učenje, grupni rad i rasprava, samostalni rad učenika i domaće zadaće).
5. *Razredni ugođaj* (izgled i sastav razreda, uspostava pozitivnog ugođaja u razredu, motiviranje, odnos s učenicima, suradnja s roditeljima).
6. *Uspostava razredne discipline* (uzroci nediscipline, prevencija nediscipline, uspostava autoriteta, postupci za uspostavu discipline).
7. *Praćenje i ocjenjivanje učeničkog napretka* (svrha praćenja i ocjenjivanja, vrste ocjenjivanja, aktivnosti koje valja ocjenjivati, evidencija i pedagoška dokumentacija).
8. *Praćenje i procjena vlastitog rada*.

LITERATURA:

Obvezna literatura:

1. Kyriacou, C. (1997). *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: Educa.
2. Itković, Z. (1997). *Opća metodika nastave*. Split: Književni krug.

Dopunska literatura:

1. Arends, R. I. (1991). *Learning to teach*. New York: McGraw Hill.

SOCIJALNE VJEŠTINE U INTERPERSONALNIM ODNOSIMA

1. *Indeksi socijalno adekvatnog ponašanja: Asertivnost*. Socijalne vještine - socijalna kompetencija. Stvaranje prijateljstava i interpersonalno privlačenje.
2. *Klinički, nasuprot socijalnopsihologijskom pristupu u proučavanju socijalnih vještina*.
3. *Teoretski model socijalnih vještina: Od analogije s modeliranjem perceptivnih i motoričkih vještina do kognitivno-psihologijskog pristupa*.
4. *Poimanje socijalnih vještina kao situacijski specifičnih reakcija: Argyle-ova funkcionalna analiza socijalnih situacija (strukturalni pristup)*.
5. *Uvježbavanje (trening) socijalnih vještina*.
6. *Socijalne vještine potrebne za obavljanje zvanja sa posebnim profesionalnim zahtjevima: Vještine rješavanja kriznih i konfliktnih situacija. Persuazivne vještine. Vještina rukovođenja. Vještina nadziranja. Organizacijske vještine. Komunikacijske vještine (javno izlaganje, intervjuiranje). Transakcijske vještine. Vještina uspostavljanja interpersonalnih odnosa*.

LITERATURA:

1. Hargie, O., Saunders, C. & Dickinson, D. (1981). Social skills in interpersonal communication. London: Croom Helm.
2. Argyle, M., Furnham, A. & Graham, J. (1981). Social situations. Cambridge: Cambridge University Press.
3. O'Donohue, W. T. & Krasner, L. (Eds.) (1994). Handbook of psychological skills training: Clinical techniques and applications. General Psychology Series, v. 177.
4. McKay, M., Davis, M. & Fanning, P. (1995). Messages: The communication skills book.

SOCIJALNI RAD S ALKOHOLIČARIMA I OSTALIM OVISNICIMA

Uvod u bolesti ovisnosti. Povijest alkoholologije. Ustanove koje se bave alkoholizmom. Pregled alkoholologije. Socijalni radnik i problemi vezani uz pijenje alkoholnih pića. Etiologija pijenja alkoholnih pića. Akutno opito stanje. Problemi i rješavanje akutno opitog stanja. Prevencija pijenja. Etiologija alkoholizma. Socijalno-psihijatrijski aspekti alkoholizma. Tjelesni, duševni i živčani poremećaji alkoholičara.

Obitelj i alkoholizam.

Liječenje alkoholičara. Individualne i grupne psihoterapije. Terapijska zajednica. Klubovi liječenih alkoholičara. Obiteljski pristup u klubu.

Socijalni radnik u liječenju alkoholičara.

Epidemiologija i etiologija ovisnosti o ilegalnim drogama. Sredstva ovisnosti. Kliničke slike i dijagnostika. Liječenje i rehabilitacija ovisnika. Pristupi suzbijanju zlouporabe droge u zajednici. Radnici na području ovisnosti. Ovisnosti, obitelj, društvo.

LITERATURA:

1. Lang, B. (1994). Ne piti i biti slobodan: Priručnik iz alkoholologije: Linija povjerenja. Zagreb.
2. Hudolin, V. (1990). Klubovi liječenih alkoholičara. Zagreb: Školska knjiga.
2. Sakoman, S. (1995). Doktore, je li istina da trava čisti pluća?: odgovori na vaša pitanja. Zagreb: SysPrint.

POPIS ČLANOVA ODSJEKA ZA PSIHLOGIJU I VANJSKIH SURADNIKA KOJI DRŽE OBVEZNE I IZBORNE KOLEGIJE

ČLANOVI ODSJEKA:

1. Dr. sc. **DEAN AJDUKOVIĆ**, red. prof.
Psihologijski praktikum III. (II. god.)
Psihologijski praktikum IV. (II. god.)
Neeksperimentalna psihologijska metodologija (II. god.)
Ekološka psihologija (IV. god.)
Primijenjena socijalna psihologija (IV. god.)
2. Dr. sc. **LIDIJA ARAMBAŠIĆ**, doc.
Psihologija ometenih u razvoju (III. god.)
Klinička psihologija (IV. god.)
Klinički intervju (IV. god.)
Psihologijsko savjetovanje u kriznim situacijama (IV. god.)
Psihologijsko mišljenje i nalazi (IV. god.)
3. Dr. sc. **DENIS BRATKO**, viši asist.
Psihologija ličnosti (III. god.)
Genetika ponašanja (III. god.)
4. **TOMISLAV BUNJEVAC**, struč. sur.
Primjena računala u psihologiji (I. god.)
Psihologija potrošnje (III. god.)
5. Mr. sc. **VESNA BUŠKO**, asist.
Primjena računala u psihologiji (I. god.)
Primjena multivarijantnih metoda (IV. god.)
Evaluacija tretmana (IV. god.)
Psihodijagnostičke metode (IV. god.)
6. Dr. sc. **DINKA ČORKALO**, viši asist.
Psihologijski praktikum III. (II. god.)
Psihologijski praktikum IV. (II. god.)
Psihologija persuazije i propagande (IV. god.)
7. Mr. sc. **ROBERT FABER**, struč. sur.
Osnove analize podataka u psihologiji (I. god.)
Mjerne tehnike u eksperimentalnoj psihologiji (I. god.)
8. Dr. sc. **ANTE FULGOSI**, red. prof.
Učenje, mišljenje i inteligencija (II. god.)
Povijest psihologije (IV. god.)

9. Mr. sc. **DRAGUTIN IVANEC**, asist.
Psihologijski praktikum I. (I. god.)
Psihologijski praktikum II. (I. god.)
Statistika u psihologiji (I. god.)
Psihologija boli (III. god.)
10. Dr. sc. **ŽELJKO JERNEIĆ**, doc.
Psihologija rada (III. god.)
Ergonomska psihologija (IV. god.)
Psihologijski aspekti suvremenih tehnologija (IV. god.)
11. Dr. sc. **ŽELJKA KAMENOV**, asist.
Socijalna psihologija II. (IV. god.)
12. Mr. sc. **GORDANA KERESTEŠ**, asist.
Razvojna psihologija I. (II. god.)
Psihološka procjena djece (III. god.)
13. Dr. sc. **SLAVKO KLJAIĆ**, red. prof.
Socijalna psihologija I. (III. god.)
Socijalna psihologija II. (IV. god.)
Forenzička psihologija (IV. god.)
14. Dr. sc. **ZVONIMIR KNEZović**, izv. prof.
Emocije i motivacija (III. god.)
Vojna psihologija (IV. god.)
15. Dr. sc. **VLADIMIR KOLESARIĆ**, red. prof.
Psihologijski praktikum I. (I. god.)
Psihologijski praktikum II. (I. god.)
Statistika u psihologiji (I. god.)
Metodologija eksperimentalne psihologije (I. god.)
Analiza varijance i složeni eksperimentalni nacrti (II. god.)
16. Dr. sc. **MIRJANA KRIZMANIĆ**, red. prof.
Klinička psihologija (IV. god.)
Psihologijsko savjetovanje (III. god.)
Zdravstvena psihologija (IV. god.)
17. Dr. sc. **ALIJA KULENOVIĆ**, izv. prof.
Primjena računala u psihologiji (I. god.)
Psihometrija (II. god.)
Primjena multivarijatnih metoda (IV. god.)
Evaluacija tretmana (IV. god.)
Psihodijagnostičke metode (IV. god.)

18. Mr. sc. **GORDANA KUTEROVAC JAGODIĆ**, asist.
Razvojna psihologija I. (II. god.)
Psihološka procjena djece (III. god.)
19. Dr. sc. **GORANKA LUGOMER-ARMANO**, doc.
Razvojna psihologija II. (III. god.)
Primijenjena razvojna psihologija (IV. god.)
20. Mr. sc. **DAMIR LJUBOTINA**, asist.
Primjena računala u psihologiji (I. god.)
Psihometrija (II. god.)
Primjena multivarijatnih metoda (IV. god.)
Evaluacija tretmana (IV. god.)
Psihodijagnostičke metode (IV. god.)
21. Mr. sc. **IRIS MARUŠIĆ**, asist.
Emocije i motivacija (III. god.)
22. Mr. sc. **DARJA MASLIĆ SERŠIĆ**, asist.
Psihologija rada (III. god.)
Psihologijski praktikum I. (I. god.)
Psihologijski praktikum II. (I. god.)
23. Dr. sc. **BRANIMIR ŠVERKO**, red. prof.
Psihologija rada (III. god.)
Ergonomska psihologija (IV. god.)
Psihologijski aspekti suvremenih tehnologija (IV. god.)
Psihologija potrošnje (III. god.)
24. Dr. sc. **MERI TADINAC BABIĆ**, doc.
Biološka psihologija I. (I. god.)
Biološka psihologija II. (II. god.)
Klinička neuropsihologija (III. god.)
25. Dr. sc. **VLASTA VIZEK-VIDOVIĆ**, red. prof.
Psihologija obrazovanja (IV. god.)
Psihologija obrazovanja učenika s teškoćama u školi (IV. god.)
26. Dr. sc. **VESNA VLAHOVIĆ-ŠTETIĆ**, doc.
Psihologija obrazovanja (IV. god.)
Psihologija obrazovanja nadarenih učenika (IV. god.)
Metodika nastave psihologije (IV. god.)

27. Dr. sc. **PREDRAG ZAREVSKI**, red. prof.
Percepcija i pamćenje (I. god.)
Psihologija u interdisciplinarnom pristupu (IV. god.)

28. Dr. sc. **MIOMIR ŽUŽUL**, izv. prof.
Razvojna psihologija I. (II. god.)
Odabrana poglavlja iz političke psihologije:
psihologija agresivnosti, rješavanje konflikata
i psihologija pregovaranja (IV. god.)

*VANJSKI SURADNICI:

A. Nositelji kolegija:

1. Dr. sc. **MARINA AJDUKOVIĆ**, red. prof.
Grupni tretman (IV. god.)
2. Dr. sc. **ŠIMUN Š. ĆORIĆ**, izv. prof.
Psihologija religioznosti (IV. god.)
3. Dr. sc. **VERA FOLNEGOVIĆ-ŠMALC**, red. prof.
Psihopatologija (III. god.)
4. Dr. sc. **MLADEN HAVELKA**, doc.
Psihologija boli (III. god.)
5. Dr. sc. **DANILO HODOBA**, prim.
Psihofiziologija spavanja (III. god.)
6. Dr. sc. **SMILJKA HORGA**, red. prof.
Psihologija sporta (IV. god.)
7. Dr. sc. **OSKAR PETAR SPRINGER**, red. prof.
Osnove biologije (I. god.)
8. Dr. sc. **VLATKO THALLER**, red. prof.
Socijalni rad s alkoholičarima i ostalim ovisnicima (IV. god.)
9. Mr. sc. **ŽELJKO VUKOSAV**, asist.
Socijalne vještine u interpersonalnim odnosima (IV. god.)

B. Suradnici u dijelovima kolegija ili predmeta:

1. **VLATKA BARETIĆ**, prof. psih.
Razvojna psihologija I. (II. god.)
2. Mr. sc. **SNJEŽANA BILAĆ**
Psihologija ometenih u razvoju (III. god.)
3. **ANA BOBAN**, prof. psih.
Metodika nastave psihologije (IV. god.)
4. Mr. sc. **GORDANA BULJAN-FLANDER**
Razvojna psihologija I. (II. god.)
5. **DINA ČARIJA**, prof. psih.
Razvojna psihologija I. (II. god.)
6. **MIRTA GALEŠIĆ**, prof. psih.
Psihologija potrošnje (III. god.)
7. Mr. sc. **NATAŠA JOKIĆ-BEGIĆ**
Klinička psihologija (IV. god.)
8. Mr. sc. **ZLATKA KOZJAK**
Psihologijski praktikumi I., II., III. i IV. (I. i II. god.)
9. Mr. sc. **TAJANA LJUBIN**
Psihologijski praktikumi I., II., III. i IV. (I. i II. god.)
10. **DUŠANKA MILINKOVIĆ**, prof. psih.
Psihologija obrazovanja (III. god.)
11. **IRENA NIČOTA**, prof. psih.
Psihologijski praktikumi I. i II. (I. god.)
12. **DRAŽEN NIKOLIĆ**, prof. psih.
Psihologija potrošnje (III. god.)
13. **TANJA NIKOLIĆ**, prof. psih.
Razvojna psihologija I. (II. god.)
14. **ŽELIMIR PAVLINA**, viši predavač
Vojna psihologija (IV. god.)
15. **SANJA POLANC**, prof. psih.
Razvojna psihologija I. (II. god.)

16. **DRAŽEN PETROVČIĆ**, prof. psih.
Razvojna psihologija I. (II. god.)
17. **ZRINKA RISTIĆ**, prof. psih.
Psihologija potrošnje (III. god.)
18. **LIDIJA SAJFERT**, prof. psih.
Razvojna psihologija I. (II. god.)
19. **MELANIJA SLAVIČEK**, prof. psih.
Psihologija obrazovanja nadarenih učenika (IV. god.)
20. **JOSIP ŠINTIĆ**, prof. psih.
Psihologija potrošnje (III. god.)
21. **MAJA TIR**, prof. psih.
Psihologijski praktikumi I., II., III. i IV. (I. i II. god.)
22. **DRAGAN TKALAC**, prof. psih.
Psihologija potrošnje (III. god.)
23. **IVAN VRAČIĆ**, prof. psih.
Psihologijski praktikumi I., II., III. i IV. (I. i II. god.)
24. **SANJA VUČETIĆ**, prof. psih.
Metodika nastave psihologije (IV. god.)
25. **JASMINKA ZAGORAC**, prof. psih.
Metodika nastave psihologije (IV. god.)

* Ovaj popis vrijedi za školsku godinu 1998/99. i podložan je, dakako, promjenama, tj. u različitim šk. godinama može biti donekle različit.